

Safe!

Stemmen uit het veld

Trainingshandboek

*Vroege Identificatie en Veilige Toekomst, Veilige
Terugkeer van Slachtoffers van Mensenhandel*

AMIF Project 2017 – 2018

Safe and Adequate Return, Fair Treatment and Early Identification of
Victims of Trafficking from Third Countries outside the EU

Safe! is medegefinancierd door het Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie (AMIF) van de Europese Unie, het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie
en Veiligheid

Safe!

Stemmen uit het veld

Trainingshandboek

Vroege Identificatie en Veilige Toekomst, Veilige Terugkeer van Slachtoffers van Mensenhandel

---

AMIF Project 2017 – 2018

Safe and Adequate Return, Fair Treatment and Early Identification of
Victims of Trafficking from Third Countries outside the EU

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	7
1.1	Waarom dit project?	7
1.2	Doelstellingen, activiteiten en resultaten van Safe!	9
1.3	Doelgroepen	12
1.4	Projectduur en donoren	12
1.5	Projectconsortium	12
1.6	Projectmethodiek	14
1.7	Samenstelling van het trainingshandboek	16
Hoofdstuk 2	Inleiding op de trainingsprogramma's	17
2.1	Inleiding	17
2.2	Trainingsmethodiek	18
2.3	Opzet van de trainingen	19
2.4	Gebruik van de trainingsprogramma's	20
Hoofdstuk 3	Trainingsprogramma Vroege identificatie van slachtoffers van mensenhandel	21
3.1	Doelgroep en trainingsdoelen	21
3.2	Voorbeeldtrainingsprogramma	22
3.3	Beschrijving van de oefeningen	27
Hoofdstuk 4	Trainingsprogramma Safe Future, Safe Return	39
4.1	Doelgroep en trainingsdoelen	39
4.2	Voorbeeldtrainingsprogramma	40
4.3	Beschrijving van de oefeningen	43
Bijlagen		54
Bijlage 1	Hand-outs voor het trainingprogramma Vroege Identificatie van slachtoffers van mensenhandel	54
Bijlage 2	Hand-outs van de Safe Future Methodiek voor gebruik tijdens het trainingsprogramma Safe Future, Safe Return	60
Bijlage 3	(Doorverwijzing naar) de sociale kaart inzake vroege identificatie, bescherming en een veilige toekomst en terugkeer van slachtoffers van mensenhandel	65
Bijlage 4	Safe! partnerorganisaties	67
Colofon		80

Hoofdstuk 1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de achtergrond, doelstellingen, belangrijkste activiteiten en resultaten van Safe!. Daarnaast introduceren we het consortium van partners dat verantwoordelijk was voor de uitvoering van het project en geven we een korte toelichting op de binnen het project gehanteerde methodiek.

1.1 Waarom dit project?

In artikel 3, onder a), van het Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestrafing van mensenhandel¹ wordt mensenhandel als volgt gedefinieerd:

“het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen van personen, daaronder begrepen de wisseling of overdracht van de controle over deze personen, door dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, door ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen, teneinde de instemming van een persoon te verkrijgen die controle heeft over een andere persoon, ten behoeve van uitbuiting. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van prostitutie van anderen, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of dienstverlening – bedelarij daaronder begrepen – slavernij en met slavernij vergelijkbare praktijken, dienstbaarheid, uitbuiting van strafbare activiteiten, en de verwijdering van organen.”

De definitie in het protocol bevat drie wezenlijke elementen ten aanzien van mensenhandel²:

- **De handeling** (wat er wordt gedaan): het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen van personen.
- **De manier** (hoe het wordt gedaan): dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, door ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen om macht te krijgen over het slachtoffer.

---

1 Zie: <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/index.html>. Van het protocol bestaat geen officiële Nederlandse vertaling. De vertaling is ontleend aan het Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad (zie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-NL/TXT/?qid=1548508680226&uri=CELEX:32011L0036&from=NL>).

2 Zie: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html?ref=menuaside>.

- **Het doel** (waarom het wordt gedaan): uitbuiting, waaronder exploitatie van de prostitutie van anderen, seksuele uitbuiting, dwangarbeid, slavernij of verwante praktijken en het verwijderen van organen.

Mensenhandel heeft in de context van de huidige asiel- en migratieprocessen in de EU een geheel nieuwe dimensie gekregen. Onder de honderdduizenden ontheemden die de grenzen van de EU oversteken, wordt het steeds moeilijker in een vroeg stadium vast te stellen wie er het slachtoffer van mensenhandel is. Maar behalve problemen met een adequate identificatie van slachtoffers van mensenhandel, waren er ook alarmerende berichten over ongeleide kinderen die verdwenen uit vluchtingenkampen, jonge meisjes die reisden met volwassen mannen die zich voordeden als hun familie, en kwetsbare personen die tijdens hun zoektocht naar veiligheid slachtoffer werden van arbeidsuitbuiting. Landen in Midden- en Oost-Europa waren van oudsher eerder landen van herkomst of doorreislanden voor slachtoffers van mensenhandel, maar worden nu in toenemende mate ook landen van bestemming. West- en Noord-Europese landen krijgen steeds meer te maken met slachtoffers van mensenhandel van buiten de EU, terwijl tegelijkertijd ook nog steeds veel EU-burgers uit Midden- en Oost-Europa tot de slachtoffers behoren.

Aan de andere kant van het spectrum staan slachtoffers van mensenhandel die de grenzen van hun wettelijke verblijf in de EU hebben bereikt en die dringend behoefte hebben aan duurzame ondersteuning om een goed onderbouwd besluit over hun toekomst te kunnen nemen. Daarbij gaat het ook om de optie van een veilige terugkeer naar en ondersteuning bij re-integratie in het land van herkomst.

In dit licht hebben ervaren politieagenten, gespecialiseerde ngo's en doorgewinterde medewerkers van IOM aan de alarmbel getrokken over wat zij zoal tegenkwamen bij hun dagelijks werk met kwetsbare groepen in de centra voor eerste opvang van asielzoekers en migranten, aan de Europese grens en binnen de (al dan niet gespecialiseerde) opvang voor slachtoffers van mensenhandel. Hun pleidooi voor een nieuwe, innovatieve benadering resulteerde vervolgens in Safe!. Het doel van Safe! was om te zorgen voor vroeger identificatie, adequate bescherming, veilige terugkeer en duurzame re-integratie van slachtoffers van mensenhandel. Safe! borduurde voort op waardevolle bestaande instrumenten zoals het Handboek van Euro TrafGuID inzake eerstelijns signalering van slachtoffers van mensenhandel en de Safe Future Methodiek voor veilige terugkeer en re-integratie. De Nederlandse projectcoördinator HVO-Querido is een grote opvangorganisatie die sinds de jaren '90 van de vorige eeuw gespecialiseerde opvang en begeleiding biedt van slachtoffers van mensenhandel. HVO-Querido is zowel landelijk als internationaal erkend als vooraanstaande specialist op dit vlak.

1.2 Doelstellingen, activiteiten en resultaten van Safe!

Het overkoepelende doel van Safe! kan als volgt worden samengevat:

“het mogelijk maken van vroegtijdige en adequate identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel, en het mogelijk maken van hun veilige terugkeer en duurzame re-integratie in de context van de huidige asiel- en migratiestromen binnen de Europese Unie.”

Safe! heeft op een pragmatische en strategische manier toegewerkt naar dit overkoepelende langetermijndoel. Daarbij is gebruikgemaakt van de enorme veldervaring van gespecialiseerde projectpartners (zoals ngo's en (inter)gouvernementele organisaties ((i)go's)) in Nederland, Hongarije, Bulgarije en Noord-Macedonië, die dagelijks werken met slachtoffers van mensenhandel. Het benutten van deze gezamenlijke expertise stond centraal in het project, waarbij elke partner met zijn eigen specialisme bijdroeg aan de verwezenlijking van de projectdoelen:

1. ontwikkelen en uitvoeren van strategieën en een gericht internationaal trainingsprogramma voor vroege identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel, uitgaande van de praktische handleidingen van Euro TrafGuID;
2. ontwikkelen en uitvoeren van strategieën en een gericht internationaal trainingsprogramma voor veilige terugkeer en duurzame re-integratie van slachtoffers van mensenhandel, uitgaande van de Safe Future Methodiek;
3. in contact brengen van (i)go's en ngo's op het vlak van de bestrijding van mensenhandel met organisaties die betrokken zijn bij de huidige asiel- en migratieprocedures in de EU, en stimuleren van wederzijdse samenwerking en uitwisseling van expertise, dilemma's en goede praktijken.

Kort samengevat gaat Safe! over het vergroten van het maatschappelijke bewustzijn ten aanzien van (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel onder nieuw aangekomen vluchtelingen en migranten. Daarnaast is het project bedoeld om hulpmiddelen te bieden en deze nieuwe groepen te ondersteunen op basis van een op mensenrechten gebaseerde benadering.

Projectactiviteiten en resultaten

Om uitvoering te geven aan de projectdoelstellingen zijn in het kader van Safe! acht werkstromen ontwikkeld. Op deze manier is het project logisch opgebouwd, een hoge kwaliteit gewaarborgd en zijn alle projectpartners intensief bij het project betrokken:

1. Ontwikkeling van strategieën en een gericht internationaal trainingsprogramma over vroege identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel

- De Safe! projectpartners verrichten veldwerk aan de grenzen, in centra voor eerste opvang van vluchtelingen en migranten en op werkplekken met een verhoogd risico, waar slachtoffers van mensenhandel kunnen worden geïdentificeerd. Dit heeft waardevolle input opgeleverd voor de ontwikkeling van strategieën en trainingsprogramma's op basis van de praktische handleidingen van Euro TrafGuID. Ten behoeve hiervan vond in juni 2017 in Nederland een bijeenkomst plaats over internationale strategieën, vroege identificatie en bescherming. Daarnaast werd er input verzameld van slachtoffers zelf, die in de opvangcentra verblijven, en werden er casestudy's opgesteld.
- Op basis van deze werkstroom werd een op maat gemaakt internationaal trainingsprogramma ontwikkeld voor vroege identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel, uitgaande van de praktische handleidingen van Euro TrafGuID.
- Nadat een pool van gespecialiseerde trainers was samengesteld, werd in Nederland een proeftraining geïmplementeerd. Vervolgens is het trainingsprogramma op (inter)nationale platformen ten uitvoer gelegd en door de deelnemers gedeeld met collega's (multiplicatoreffect).
- Behalve aan de ontwikkeling en uitvoering van het trainingsprogramma is ook gewerkt aan de verspreiding van een internationale vragenlijst. Dit online onderzoek leverde eveneens input op voor de op de (inter)nationale platformen te bespreken strategieën. De vragenlijst werd ingevuld door 69 vertegenwoordigers van ngo's en (i)go's uit 30 landen en ging in op trends, dilemma's en goede praktijken ten aanzien van vroege identificatie en bescherming, en veilige terugkeer en re-integratie.

2. Ontwikkeling van strategieën en een gericht internationaal trainingsprogramma over veilige terugkeer en duurzame re-integratie van slachtoffers van mensenhandel

- De Safe! partners geven dagelijks advies aan slachtoffers van mensenhandel over de mogelijkheden van veilige terugkeer en duurzame re-integratie. Dit bleek zeer waardevolle input voor de ontwikkeling van de strategieën en het trainingsprogramma op basis van de Safe Future Methodiek. Daarnaast werd er input verzameld van slachtoffers zelf, die in de opvangcentra verblijven.

- Op basis van dit werkpakket werd een op maat gemaakt internationaal trainingsprogramma ontwikkeld voor veilige terugkeer en duurzame re-integratie van slachtoffers van mensenhandel, uitgaande van de Safe Future Methodiek. Vervolgens is het trainingsprogramma door de eerder genoemde gespecialiseerde trainers op (inter)nationale platformen uitgevoerd en gedeeld met collega's (multiplicatoreffect).

3, 4, 5. Organisatie van Nationale Platformen in Nederland, Bulgarije, Noord-Macedonië en Hongarije om strategieën, dilemma's en goede praktijken uit te wisselen en de trainingsprogramma's over veilige terugkeer en duurzame re-integratie, en vroege identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel uit te voeren

- In alle projectlanden werden Nationale Platformen ontwikkeld, waarbij specialisten van ngo's en (i)go's op het gebied van mensenhandel en migratie betrokken werden om de dilemma's en stappen voor de toekomst te bespreken. Elk platform werd geopend met een eendaagse expert meeting, gevolgd door twee dagen praktijktraining voor professionals die direct in aanraking komen met (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel. Op deze manier konden de deelnemers hun ervaringen delen met hun collega's (multiplicatoreffect).

6. Organisatie van een Internationaal Platform om strategieën, dilemma's en goede praktijken uit te wisselen en de trainingsprogramma's over veilige terugkeer en duurzame re-integratie, en vroege identificatie en bescherming van slachtoffers van mensenhandel uit te voeren

- Het Internationale Platform was het hoogtepunt van het Safe! project. Op het platform hebben 105 deskundigen van (i)go's en ngo's en overige stakeholders uit 26 Europese landen, waaronder 19 EU-lidstaten, zich gebogen over de problemen van mensenhandel en/of migratie. Het platform bestond uit een eendaagse expert meeting, gevolgd door een training. Dit leverde de laatste input op voor de ontwikkelde strategieën en trainingsprogramma's. Daarnaast konden de deelnemers hier expertise uitwisselen en netwerken opbouwen.

7. Bouwen aan een Europees netwerk

- Eén van de belangrijkste aspecten van Safe! was om bij te dragen aan een Europees netwerk. Dit gebeurde bovenal door het organiseren van het Internationale Platform, maar ook door het presenteren van de resultaten van Safe! op diverse Europese platformen.
- Bovendien werd een sociale kaart opgesteld, dat ongeveer 150 ngo's en (i)go's bevat, die betrokken zijn bij de vroege identificatie en bescherming, en de veilige terugkeer en duurzame re-integratie van slachtoffers van mensenhandel.

8. Communicatie en verspreiding van projectresultaten

- In het kader van deze werkstroom zijn er speciale webpagina's ontwikkeld, die zijn gelanceerd tezamen met de projectproducten. Daarnaast werd er binnen Safe! continu gecommuniceerd met stakeholders, met de media en via sociale media.
- Een van de resultaten van deze werkstroom is het eindrapport "Stemmen uit het veld", dat een diepgravende analyse bevat van de strategieën en trends met betrekking tot vroege identificatie en bescherming, en veilige terugkeer en duurzame re-integratie.

1.3 Doelgroepen

De voornaamste doelgroep van Safe! werd gevormd door professionals, autoriteiten en overige stakeholders in de vier projectlanden, die op beleidsniveau werken aan het vraagstuk van mensenhandel en/of migratie. Daarnaast maken ook professionals die mogelijk direct in aanraking komen met (mogelijke) slachtoffers onder nieuw aangekomen migranten en vluchtelingen in de EU, deel uit van de doelgroep.

Een tweede doelgroep betreft de deskundigen van de (i)go's en ngo's op het vlak van mensenhandel en/of migratie uit de 26 Europese landen die deelnamen aan het Internationaal Platform.

Omdat de producten en resultaten van het project zo breed mogelijk worden verspreid, profiteren indirect alle lidstaten van de EU en alle derde landen van het project.

De resultaten van het project komen – direct dan wel indirect – ook ten goede aan slachtoffers van mensenhandel in de Europese Unie en in derde landen. Door de strategieën en trainingen van het project zullen zij immers eerder worden geïdentificeerd en dus ook eerder bescherming dan wel ondersteuning voor een veilige terugkeer en duurzame re-integratie krijgen.

1.4 Projectduur en donoren

Safe! werd uitgevoerd tussen 1 januari 2017 en 31 december 2018. Het project is voorgelegd aan en goedgekeurd door het Europees fonds voor asiel, migratie en integratie (AMIF) naar aanleiding van 'call for proposals' van 2015. Het project werd medegefinancierd door het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

1.5 Projectconsortium

Safe! werd uitgevoerd door een uniek consortium van gespecialiseerde partners (ngo's en (i)go's) uit Nederland, Hongarije, Bulgarije en Noord-Macedonië. De volgende partners waren samen met de Nederlandse projectcoördinator HVO-Querido betrokken bij het project:

Bulgarije

- Animus Association | La Strada Bulgarije
- IOM Bulgarije
- Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel in Bulgarije

Hongarije

- IOM Hongarije
- Landelijk politiekorps Hongarije

Nederland

- CoMensha (Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel)
- FairWork
- HVO-Querido (projectcoördinator)
- Humanitas Rotterdam
- IOM Nederland
- Korps landelijke politiediensten Nederland
- La Strada International

Republiek Noord-Macedonië

- Open Gate | La Strada Noord-Macedonië

Alle producten die binnen het Safe! project zijn ontwikkeld, zoals het eindrapport en de trainingsmodules, behoren tot het gemeenschappelijk eigendom van alle projectpartners.

Gezamenlijk beschikken de partners van Safe! over een enorme hoeveelheid ervaring met veldwerk en uitgebreide expertise in de ondersteuning van slachtoffers van mensenhandel. Onder de partners ligt de nadruk sterk op een multistakeholderbenadering, zowel nationaal als internationaal.

De meeste projectpartners hebben al eerder met succes intensief samengewerkt:

- HVO-Querido, Humanitas, CoMensha, Animus Association en IOM bij de ontwikkeling van de Safe Future Methodiek;
- HVO-Querido, CoMensha, IOM en het Korps landelijke politiediensten in het project RAVOT-EUR voor grensoverschrijdende verwijzingsmechanismen tussen Nederland, Hongarije en België;
- La Strada International, CoMensha, Animus Association en Open Gate binnen het International La Strada Network, dat is opgericht in 1995 als eerste Midden- en Oost-Europese netwerk ter bestrijding van mensenhandel;
- HVO-Querido, Humanitas, CoMensha, FairWork, IOM en het Korps landelijke politiediensten in de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel in Nederland (COSM);
- HVO-Querido, FairWork, Open Gate en het Korps landelijke politiediensten bij het veldwerk ten aanzien van vroege identificatie en bescherming in Nederland;
- La Strada International, CoMensha en FairWork op het gebied van lobby en belangenbehartiging, voorlichtingscampagnes en trainingsprogramma's, zowel nationaal als internationaal;
- Animus Association, het Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel in Bulgarije en IOM Bulgarije ten aanzien van een breed scala aan nationale projecten, waaronder de ontwikkeling van nationale verwijzingsmechanismen in Bulgarije.

1.6 Projectmethodiek

Safe! was stevig verankerd in veldwerk, dat het fundament vormde van alle projectactiviteiten. De partners van Safe! hebben dagelijks te maken met de realiteit van slachtoffers van mensenhandel. Dit gebruiken zij als inspiratie voor de ontwikkeling en uitvoering van realistische strategieën en doelmatige training.

De partners van Safe! hebben ruime ervaring met samenwerking tussen meerdere stakeholders op basis van gelijkwaardigheid en wederzijds respect. Zij beschouwen dit als essentieel voor het succes van een project.

De projectproducten van Safe! zijn ontwikkeld in co-creatie tussen de projectpartners en de deskundigen van ngo's en (i)go's die hebben geantwoord op de internationale vragenlijst en die de (inter)nationale platformen hebben bijgewoond. Via bijeenkomsten in focusgroepen hebben ook slachtoffers van mensenhandel die in opvangcentra verbleven een duidelijke stem gehad in de ontwikkeling, monitoring en evaluatie van de trainingen. Strategieën en trainingsprogramma's werden enkel afgerond na grondige bespreking, toetsing en evaluatie ervan.

De partners van Safe! zijn ervan overtuigd dat al hun werk moet worden gebaseerd op eerdere goede praktijken en middelen. Daarom vormde de eerder door de partners van Safe! ontwikkelde *Safe Future Methodiek*³ het uitgangspunt voor de trainingsmaterialen voor het programma Veilige terugkeer en duurzame re-integratie. Evenzo werd de ontwikkeling van de strategieën en trainingsprogramma's voor vroege identificatie en bescherming gebaseerd op het *Handboek eerstelijns signalering van slachtoffers van mensenhandel in Europa*⁴ van Euro TrafGuID.

De *Safe Future Methodiek* voorziet professionals van middelen om direct vanaf het begin van het verblijf in het opvangcentrum of bij de ambulante hulp de optie van een veilige terugkeer en re-integratie te bespreken met slachtoffers van mensenhandel en hun kinderen. Cliënten die ervoor kiezen terug te keren, worden actief doorverwezen naar hulporganisaties in hun land van herkomst voor een veilige terugkeer en duurzame re-integratie. Samenwerking tussen de diverse stakeholders en risicobeoordelingen staan daarbij centraal.

Safe Future is in gemeenschappelijk eigendom met succes ontwikkeld en uitgevoerd in 2013/2014 als onderdeel van het Safe Return-project⁵ in Nederland, Bulgarije en Nigeria. In dit pilotproject zijn meer dan 400 cliënten begeleid met de *Safe Future Methodiek*. Het project werd beschouwd als een doorbraak omdat het slachtoffers van mensenhandel een nieuw perspectief biedt en hulpverleners handvaten geeft om een zeer gevoelig thema bespreekbaar te maken, vanuit een op rechten gebaseerde wijze.

De praktische handleidingen van Euro TrafGuID werden in 2012/2013 ontwikkeld in het kader van het project "Development of Common Guidelines and Procedures for the Identification of Victims of Trafficking" (Ontwikkeling van gemeenschappelijke richtlijnen en procedures voor de identificatie van slachtoffers van mensenhandel)⁶ door projectpartners in Bulgarije, Griekenland, Spanje, Roemenië, Frankrijk en Nederland.

---

3 De *Safe Future Methodiek* en overige resultaten van de Safe Return-projecten zijn online verkrijgbaar op (onder andere): http://lastradainternational.org/lsidocs/3086-Safe_Future_Methodology.pdf en <https://www.comensha.nl/artikel/detail/teeven-spreekt-waardering-uit-over-resultaten-safe-return>. Een gespecialiseerde vervolgmethode met betrekking tot de positie van kinderen is te vinden op (onder andere): <https://www.comensha.nl/artikel/detail/engelse-versie-safe-future-methodiek-inzake-kinderen>

4 De praktische handleidingen van Euro TrafGuID zijn te vinden op (onder andere): https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/ro_common_guidelines.pdf

5 Het Safe Return-project werd gefinancierd door het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en daarnaast door de gemeenten van Alkmaar, Amsterdam, Arnhem en Groningen.

6 Het voornoemde project werd gefinancierd door het directoraat-generaal Binnenlandse Zaken van de Europese Unie/Europese Commissie naar aanleiding van de oproep tot het indienen van voorstellen door de ISEC van 2010. Het project kreeg daarnaast cofinanciering van de deelnemende landen.

Het project stond onder leiding van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken. Behalve de directe projectpartners waren ook de Raad van Europa, de IAO, het ICMPD en het VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding bij het project betrokken.

1.7 Samenstelling van dit trainingshandboek

Hoofdstuk 1 bevat een beschrijving van de motivatie en achtergrond van Safe!, alsook van de projectdoelstellingen, doelgroepen, kernactiviteiten en resultaten van het project. Daarnaast staan we stil bij het projectconsortium en methodiek achter het project.

Hoofdstuk 2 is gewijd aan de ontwikkeling en uitvoering van de trainingsprogramma's Vroege identificatie en Safe Future, Safe Return. Hoofdstuk 3 is gewijd aan de ontwikkeling en implementatie van het Vroege Identificatie-trainingsprogramma, terwijl hoofdstuk 4 zich concentreert op het Safe Future, Safe Return-trainingsprogramma.

De bijlagen 1 en 2 bevatten hand-outs die kunnen worden gebruikt tijdens de trainingsprogramma's Vroege identificatie en Safe Future, Safe Return. In bijlage 3 vindt u de sociale kaart die is ontwikkeld in het kader van het project. Bijlage 4 bevat nadere informatie over de projectpartners van Safe!.

Lezers die geïnteresseerd zijn in de resultaten van het Safe! project als geheel, verwijzen wij graag naar de publicatierapport *Stemmen uit het veld. Veilige en adequate terugkeer, eerlijke behandeling en vroege identificatie van slachtoffers van mensenhandel uit landen buiten de EU. Eindrapport AMIF-project 2017-2018*. Het rapport is gepubliceerd op de websites van de projectpartners (zie bijlage 4 voor contactgegevens). De Safe! sociale kaart en de trainingsprogramma's zijn hier ook te vinden.

Hoofdstuk 2 Inleiding op de trainingsprogramma's

2.1 Inleiding

Zoals reeds beschreven in het inleidende hoofdstuk van dit rapport, borduren de trainingsprogramma's van Safe! voort op waardevolle bestaande instrumenten zoals het *Handboek eerstelijns signalering van slachtoffers van mensenhandel in Europa* van Euro TrafGuID⁷ en de *Safe Future Methodiek voor veilige terugkeer en re-integratie*⁸.

De praktische handleidingen van Euro TrafGuID werden in 2012/2013 ontwikkeld in het kader van het project "Development of Common Guidelines and Procedures for the Identification of Victims of Trafficking" (Ontwikkeling van gemeenschappelijke richtlijnen en procedures voor de identificatie van slachtoffers van mensenhandel) door projectpartners in Bulgarije, Griekenland, Spanje, Roemenië, Frankrijk en Nederland. Het project werd uitgevoerd onder leiding van het Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken. De handleidingen bieden heldere definities en een praktische omschrijving van de verschillende vormen van mensenhandel (seksuele, arbeids- en criminele uitbuiting), verwijzen naar professionele groepen die kunnen worden betrokken bij vroege identificatie en wijzen op tekenen die op een situatie van mensenhandel kunnen duiden.

De Safe Future Methodiek voorziet professionals van middelen om direct vanaf het begin van het verblijf in het opvangcentrum of bij de ambulante hulp met slachtoffers van mensenhandel en hun kinderen over hun toekomst te praten, met inbegrip van de optie van een veilige terugkeer en re-integratie. Bij een vroegtijdige interventie verblijft de cliënt meestal nog legaal in het land van bestemming. Zowel de cliënt als diens maatschappelijk werker heeft dan nog tijd om alle opties en consequenties af te wegen. Als een cliënt besluit terug te keren naar het land van herkomst, kunnen er voorbereidingen worden getroffen om te zorgen dat de terugkeer veilig en de re-integratie duurzaam is. Cliënten die ervoor kiezen terug te keren, worden actief doorverwezen naar hulporganisaties in hun land van herkomst. Samenwerking tussen de diverse stakeholders en risicobeoordelingen staat daarbij centraal. De Safe Future

---

7 De praktische handleidingen van Euro TrafGuID zijn te vinden op (onder andere): https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/ro_common_guidelines.pdf

8 De Safe Future Methodiek en overige resultaten van de Safe Return-projecten zijn online verkrijgbaar op (onder andere): http://lastradainternational.org/Isidocs/3086-Safe_Future_Methodology.pdf en <https://www.comensha.nl/artikel/detail/teeven-spreekt-waardering-uit-over-resultaten-safe-return>.

Een gespecialiseerde vervolgmethode met betrekking tot de positie van kinderen is te vinden op (onder andere): <https://www.comensha.nl/artikel/detail/engelse-versie-safe-future-methodiek-inzake-kinderen>

Methodiek is daarnaast bedoeld om de kloof te dichten tussen organisaties die gericht zijn op opvang en organisaties die gericht zijn op terugkeer, zowel in het land van bestemming als in dat van herkomst van de cliënt.

De Safe Future Methodiek is in gemeenschappelijk eigendom succesvol ontwikkeld en uitgevoerd in 2013/2014 als onderdeel van het Safe Return-project in Nederland, Bulgarije en Nigeria. Hierbij zijn meer dan 400 cliënten begeleid. Het werd beschouwd als doorbraak omdat het slachtoffers van mensenhandel een nieuw perspectief biedt en hulpverleners handvaten geeft een zeer gevoelig thema bespreekbaar te maken, vanuit een op rechten gebaseerde wijze. Binnen Nederland wordt de methodiek ook toegepast op andere kwetsbare groepen, zoals slachtoffers van huiselijk geweld zonder verblijfsvergunning, ongedocumenteerde migranten en asielzoekers die uitgeprocedeerd zijn.

In bovengenoemde eerdere projecten werd echter niet voorzien in een trainingsprogramma voor bij de Safe Future Methodiek en de praktische handleidingen van Euro TrafGuld. Deze omissie is door Safe! goedge maakt: voor beide uiterst waardevolle instrumenten zijn nu professionele trainingsprogramma's ontwikkeld.

2.2 Trainingsmethodiek

Zowel de training *Vroege identificatie* als de training *Safe Future, Safe Return* is ontwikkeld en uitgevoerd door professionals die werkzaam zijn in het veld. Hierdoor is een praktische aanpak gewaarborgd en heeft de enorme ervaring die deze professionals meebrengen vanuit hun dagelijks werk met slachtoffers van mensenhandel, een plaats gekregen in de trainingsprogramma's. Ook zijn de trainingsmodulen in de loop van het project aangepast op basis van de praktijkervaringen die zijn opgedaan op de nationale platformen in Nederland, Bulgarije/Noord-Macedonië en Hongarije en op het Internationaal Platform in Bulgarije. Eén van de partners van Safe!, FairWork, die over een professionele trainerspool beschikt, was de belangrijkste specialist bij de ontwikkeling en uitvoering van de trainingsmodulen. Daarbij kregen zij ondersteuning van een trainerspool van maatschappelijk werkers en overige professionals van HVO-Querido, Humanitas, IOM Nederland en CoMensha.

De resultaten van de ontwikkeling van deze trainingen worden beschreven in dit hoofdstuk. Zo kunnen ook andere professionals en organisaties uit geheel Europa gebruikmaken van deze trainingsmodulen, mits zij daarbij verwijzen naar het Safe! project en de donoren van het project. Elk nieuw trainingsprogramma moet worden toegespitst op en aangepast aan de specifieke behoeften van de deelnemers en de omstandigheden in een specifiek land of bij een specifieke organisatie. Toch zijn er ook algemene richtlijnen, oefeningen en tips die universeel kunnen worden toegepast.

In de beschrijving van de trainingsprogramma's hierna zullen wij ons daar met name op richten. Elke paragraaf begint met een beschrijving van de trainingsdoelen, gevolgd door een voorbeeldtrainingsprogramma en een beschrijving van de trainingsoefeningen.

Behalve de specifieke expertise van trainers op het gebied van mensenhandel zijn de programma's ook gebaseerd op de trainingsmethodiek van Karin de Galan, een toonaangevende ontwikkelaar van praktische trainingen in Nederland. Haar praktische benadering voor het trainen van professionals vormde één van de inspiratiebronnen voor de voor Safe! ontwikkelde trainingsmodulen. De trainingen van Safe! zijn dan ook zeer interactief en motiverend, en bevatten tal van praktische oefeningen en werkmethoden. Meer informatie over de trainingsmethoden van Karin de Galan is te vinden op de website www.schoolvoortraining.nl.

2.3 Opzet van de trainingen

De opzet van de trainingen was informeel. Er waren geen tafels met deelnemers die daar om heen zitten, maar een kring van stoelen met de trainers in het midden. Het maximumaantal deelnemers bedroeg 20, maar zou in principe niet meer dan 15 moeten zijn. Op deze manier was het mogelijk om een optimale leeromgeving te creëren met voldoende mogelijkheden om ervaringen uit te wisselen. Deelnemers werden gestimuleerd te werken in kleine groepjes, in plaats van voortdurende in een plenaire samenstelling. Ook werden ze aangemoedigd om hun eigen dagelijkse praktijk als basis voor de training te gebruiken. Hierdoor werd een optimale actieve participatie gestimuleerd van iedereen die bij de training betrokken was. Tijdens de trainingen werden hulpmiddelen uit de praktische handleidingen van Euro TrafGuID en de *Safe Future Methodiek* verduidelijkt, mede aan de hand van praktische oefeningen. De werkmethoden liepen behoorlijk uiteen: van het stimuleren van discussie tot het toepassen van een quiz of videomateriaal, het ontwikkelen van een stappenplan en tal van andere praktische middelen die direct in de dagelijks praktijk kunnen worden ingezet.

Aan het begin van elke training gaven de trainers ook duidelijk aan wat de deelnemers tijdens de training konden verwachten; welke aspecten aan bod zouden komen en welke niet. Zo werden misverstanden over het bereik van de training vermeden. Als deelnemers aangaven dat ze behoefte hadden aan aanvullende training, werd uitgelegd dat dit niet kon worden opgenomen in de huidige training, maar dat dit wellicht zou kunnen worden behandeld in een toekomstige training. Ook werd er ruim aandacht besteed aan het creëren van een veilige sfeer waarin alle deelnemers actief konden meedoen en er een optimaal persoonlijk leerproces ontstond. Alle trainingen werden afgesloten met een uitreikingceremonie, waarbij aan alle deelnemers een trainingscertificaat werd overhandigd.

2.4 Gebruik van de trainingsprogramma's

Organisaties die zelf trainingen willen ontwikkelen en/of uitvoeren met betrekking tot de thema's van vroege identificatie en veilige toekomst, veilige terugkeer op basis van de praktische handleidingen van Euro TrafGuID en de Safe Future Methodiek, kunnen altijd gebruikmaken van de trainingsmodulen die zijn ontwikkeld in het kader van Safe!. Voorwaarde is wel dat de bron van de trainingsmodulen wordt vermeld en dat wordt vermeld dat Safe! werd medegefinancierd door AMIF en de eerder genoemde Nederlandse ministeries.

De pool van trainers die betrokken is bij Safe! is eveneens beschikbaar voor toekomstige trainingsverzoeken. U kunt hiervoor altijd contact opnemen met FairWork (www.fairwork.nu) of HVO-Querido (www.hvoquerido.nl/acm/). Beide organisaties zijn ook bereikbaar per e-mail: info@fairwork.nu of acm@hvoquerido.nl.

Hoofdstuk 3 Trainingsprogramma Vroege Identificatie van slachtoffers van mensenhandel

3.1 Doelgroep en trainingsdoelen

Het trainingsprogramma Vroege identificatie was gericht op professionals van (i)go's en ngo's die in aanraking komen met (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel onder nieuw aangekomen vluchtelingen en migranten.

De doelstellingen voor de training inzake vroege identificatie van slachtoffers van mensenhandel kunnen als volgt worden gedefinieerd.

Aan het eind van de training weten de deelnemers:

- wat mensenhandel is;
- het verschil tussen mensenhandel en mensensmokkel;
- het verschil tussen seksuele, arbeids- en criminele uitbuiting;
- wat de signalen zijn van elke vorm van uitbuiting;
- dat de signalen vaak subtiel en moeilijk waarneembaar zijn;
- dat er verschillende signalen kunnen worden waargenomen, afhankelijk van de professionele achtergrond van de deelnemer.

Daarnaast zijn de deelnemers in staat om (op basis van het stappenplan):

- specifieke vervolgvragen te stellen op basis van de eerste signalen van mensenhandel;
- een beoordeling te maken of de persoon in kwestie moet worden doorverwezen voor nadere hulpverlening of niet, en of er andere stappen moeten worden genomen;
- op de juiste manier door te verwijzen naar hulpdiensten.

3.2 Voorbeeldtrainingsprogramma

Een eendaags trainingsprogramma (9.30 - 16.30 uur) inzake vroege identificatie kan als volgt worden ingedeeld:

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
09:30	Inleiding	<ul style="list-style-type: none"> -Begin met een kort voorbeeld - Geef uitleg bij de doelen van de training van die dag - Geef uitleg bij de planning - Geef een korte introductie van uzelf als trainer <ul style="list-style-type: none"> - Korte oefening om elkaar te leren kennen 	Flip-over, blad 1: Trainingsdoelen Flip-over, blad 2: Trainingsprogramma Hand-out: Handboek eerstelijns signalering (Euro TrafGuID)
09:45	Opwarmoefening: Hoe herken je een slachtoffer van mensenhandel: "Wie ben ik?"	Oefening 1: Hoe herken je een slachtoffer van mensenhandel en welke vragen moet je stellen?	12 geplastificeerde kaarten met specifieke gevallen Flip-over, blad 3: Teken een trechter. Deze laat zien dat het vaak beter werkt om te beginnen met algemene vragen, gevolgd door meer specifieke vragen.
10:00	Wat is mensenhandel (definitie, vormen van uitbuiting en signalen)?	Oefening 2. Wat is mensenhandel (definitie, vormen van uitbuiting en signalen)? Deze oefening wordt gevolgd door theorie over mensenhandel.	A4'tjes met drie voorbeelden van mogelijke gevallen van mensenhandel Flip-over, blad 4: definitie van mensenhandel, inclusief drie belangrijke aspecten
10:30	Verschillende vormen van uitbuiting	Oefening 3. Kwalificeren van krantenkoppen als seksuele, arbeids- of criminele uitbuiting	Lijst met recente krantenkoppen over gevallen van mensenhandel 4 geplastificeerde kaarten 3 houten levels

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
10:45	Koffiepauze		
11:00	Herkennen van signalen van mensenhandel	Oefening 4. Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel	4 vellen karton 4 A4'tjes met 7 signalen per groep 4 scharen
11:30	Herkennen van signalen van mensenhandel	Oefening 5. Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel voor specifieke groepen	4 vellen karton
11:50 Naar keuze	Herkennen van signalen van mensenhandel	Oefening 6 (alternatief). Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel op basis van een voorbeeld uit het echte leven	Video, laptop, beamer met geluid Pennens, A4'tjes
12:15	Lunch		
13:15	<i>Energizer</i>	<i>Naar keuze, afhankelijk van de energie in de groep</i>	
13:25	Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?	Oefening 7. Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?	Casestudy
13:45	Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?	Theorie. Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt? De trainer tekent een trechter als uitgangspunt. Begin met algemene vragen om vertrouwen te winnen en ga dan verder met specifiekere vragen gericht op bepaalde aspecten van mensenhandel: 1. Actie; 2. Middelen; 3. Doel. De trainer geeft een paar voorbeelden.	Informatieblad: Heb jij het vermoeden dat iemand het slachtoffer van mensenhandel is? Flip-over, blad 3: trechter

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
14:00	Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?	Oefening 8. Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?	Flip-overblad
14:20 Optioneel	Hoe combineer en interpreteer je signalen, en wanneer besluit je om een mogelijk slachtoffer hierop aan te spreken?	Oefening 9. Hoe combineer en interpreteer je signalen, en hoe spreek je een mogelijk slachtoffer hierop aan?	Casestudy
14:40	Koffiepauze		
15:00	Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen?	Oefening 10. Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel?	
15:10	Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen?	Theorie. Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen? De trainer deelt een blaadje met praktische tips uit: "Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen", en geeft een korte toelichting op de inhoud.	Velletje papier: "Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen"
15:20	Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen?	Oefening 11. Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen?	Velletje papier: "Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen"

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
15:30	Stappenplan: hoe verwijst je een slachtoffer van mensenhandel door?	<p>Theorie. Stappenplan: hoe verwijst je een slachtoffer van mensenhandel door?</p> <p>De trainer deelt een stappenplan uit met tips voor vervolgstappen voor als de deelnemer denkt te maken te hebben met een slachtoffer van mensenhandel. De trainer geeft uitleg bij elke stap die de ondervrager moet nemen om te bepalen of er al dan niet sprake is van mensenhandel en hoe het (mogelijke) slachtoffer hulp kan worden geboden en of deze moet worden doorverwezen.</p>	Stappenplan “Heb jij het vermoeden dat iemand het slachtoffer van mensenhandel is?”
15:45	Stappenplan: hoe krijg je meer informatie over een mogelijk geval van mensenhandel en hoe verwijst je een slachtoffer van mensenhandel door?	<p>Oefening 12.</p> <p>Stappenplan: hoe krijg je meer informatie over een mogelijk geval van mensenhandel en hoe verwijst je een slachtoffer van mensenhandel door?</p>	<p>Stappenplan “Heb jij het vermoeden dat iemand het slachtoffer van mensenhandel is?”</p> <p>Stappen (papier/karton) die de vijf stappen van het stappenplan bevatten</p> <p>Flip-overblad</p>

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
16:15	<p>Overzicht van de geleerde lessen/ evaluatie van de training</p> <p>Afsluiting</p>	<p>Evaluatie</p> <p>Om de training te evalueren vraagt de trainer de deelnemers om een groot vel in te vullen met daarop alle letters van het alfabet. Achter elke letter van het alfabet kan de deelnemer een woord zetten dat een goede weerslag vormt van wat hij/zij tijdens de training heeft geleerd en/of hoe hij/zij de training beoordeelt. Bijvoorbeeld: A staat voor analyse, B voor beter begrip, C voor complex, etc.</p> <p>De training wordt afgesloten met de uitreiking van de certificaten.</p>	<p>Flip-overbladen met A, B, C etc.</p>

3.3 Beschrijving van de oefeningen

Oefening 1. Hoe herken je een slachtoffer van mensenhandel en welke vragen moet je stellen?

Duur van de oefening	15 minuten
Doel	Deelnemers krijgen een eerste indruk van welke vragen ze kunnen stellen om een slachtoffer van mensenhandel te herkennen.
Uitwerking training	<p>Deelnemers werken in tweetallen. De trainer deelt een geplastificeerde kaart uit aan één van de deelnemers met daarop een korte beschrijving van een geval van mensenhandel. Deze deelnemers speelt het slachtoffer van mensenhandel. De andere deelnemer is de ondervrager en moet vragen stellen om informatie over het geval naar boven te krijgen. De vragen kunnen alleen met “ja” of “nee” worden beantwoord. De deelnemer moet het volgende zien uit te vinden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit welk land is het slachtoffer afkomstig? • In welke zin is er sprake van uitbuiting (seksuele, arbeids- of criminele uitbuiting)? • Waar woont het slachtoffer (plaats of vorm van huisvesting, zoals huis, caravan etc.)? <p>De ondervrager heeft twee “escapes” (extra informatie die het slachtoffer verstrekt om het voor de ondervrager gemakkelijker te maken om te raden wat er met hem/haar is gebeurd). Wanneer de ondervrager het antwoord heeft geraden, worden de rollen omgedraaid. De trainer legt de overige geplastificeerde kaarten op tafel, zodat de deelnemer er een kan kiezen. Zodra een geval goed geraden is, wordt de kaart ervan terug op tafel gelegd, zodat de andere deelnemers daar gebruik van kunnen maken.</p> <p>Aan het eind van deze oefening bespreken de deelnemers in kleine groepjes of met de hele groep welke vragen het beste werkten. Met andere woorden: met welke vragen lukte het om vertrouwen op te bouwen en/of welke vragen leverden de juiste antwoorden op?</p>
Trainingsattributen	<p>12 geplastificeerde kaarten met specifieke gevallen</p> <p>Flip-over, blad 3:</p> <p>Teken een trechter. Deze laat zien dat het vaak beter werkt om te beginnen met algemene vragen, gevolgd door meer specifieke vragen.</p>

Oefening 2. Wat is mensenhandel (definitie, vormen van uitbuiting en signalen)?

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	Deelnemers worden zich bewust wat mensenhandel is en (naar keuze) wat het verschil is tussen mensenhandel en mensensmokkel.
Uitwerking training	<p>Deelnemers werken in tweetallen. De trainer deelt op papier drie voorbeelden van gevallen van mensenhandel uit. De deelnemers moeten van elk van de gevallen bepalen of er sprake is van mensenhandel. Ze bespreken dit in tweetallen. Ze moeten elk van de gevallen een cijfer geven op een schaal van 1 (geen vermoeden) tot 10 (zeer sterk vermoeden). De deelnemers hebben nog geen gedetailleerde informatie over de definitie van mensenhandel gekregen. Deze oefening moet hen stimuleren om na te denken over wat mensenhandel inhoudt.</p> <p>Nadat de deelnemers in tweetallen de gevallen hebben besproken, leidt de trainer een gezamenlijke discussie waarbij hij/zij de deelnemers vraagt nader in te gaan op hun keuze of iets een geval van mensenhandel is of niet. De trainer geeft vervolgens de definitie van mensenhandel op basis van de wet en legt uit hoe in de praktijk kan worden bepaald of er al dan niet sprake is van mensenhandel. Dit wordt gedaan aan de hand van een driestappenbenadering, die uitgaat van de drie belangrijkste aspecten van mensenhandel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Actie: het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen van personen 2. Middelen: dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, door ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen 3. Doel: uitbuiting van prostitutie van anderen, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of dienstverlening – bedelarij daaronder begrepen – slavernij en met slavernij vergelijkbare praktijken, dienstbaarheid, uitbuiting van strafbare activiteiten, en de verwijdering van organen <p>Ter afsluiting zouden we kunnen zeggen dat mensenhandel betekent dat een persoon door middel van bedreigingen, dwang, machtsmisbruik etc. een ander persoon probeert uit te buiten.</p>

	Optioneel: in sommige groepen kan het ook nodig zijn kort het verschil tussen mensenhandel en mensensmokkel uit te leggen. Dit neemt 10 à 15 minuten in beslag. Hiervoor kan het volgende overzicht van Euro TrafGuID worden gebruikt:		
		Mensenhandel	Smokkel van migranten
	Doel	Uitbuiting	Voor financiële of overige materiële doeleinden
	Toestemming	Ongeldige toestemming	Geldig
	Grensoverschrijdend	Niet vereist	Vereist
	Misdrijf	Ten opzichte van het slachtoffer	Ten opzichte van de staat
Trainingsat- tributen	A4'tjes met drie voorbeelden van mogelijke gevallen van mensenhandel Flip-over, blad 4: definitie van mensenhandel, inclusief drie belangrijke aspecten Zie bijlage 3 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.		

Oefening 3. Kwalificeren van krantenkoppen als seksuele, arbeids- of criminele uitbuiting

Duur van de oefening	15 minuten
Doel	Deelnemers leren om de verschillende vormen van uitbuiting te herkennen
Uitwerking training	De trainer leest verschillende recente krantenkoppen met betrekking tot mensenhandel voor. In elke hoek van de ruimte wordt een geplastificeerde kaart neergelegd, die aanduidt of het gaat om seksuele, arbeids- of criminele uitbuiting of een combinatie daarvan. De deelnemers bespreken onderling het geval en bepalen of het daarbij gaat om seksuele, arbeids- of criminele uitbuiting of een combinatie daarvan, en gaan vervolgens in een van de hoeken staan. Als zij de trainer een vraag willen stellen om wat meer duidelijkheid te krijgen, kunnen ze een van de houten lepels pakken die midden in de kamer liggen. Er zijn in totaal drie houten lepels, zodat de groep de mogelijkheid heeft om drie vragen te stellen. Zodra de deelnemers een hoek hebben gekozen, legt de trainer uit onder welke categorie mensenhandel het specifieke geval valt en waarom.
Trainingsat- tributen	Lijst met recente krantenkoppen over gevallen van mensenhandel 4 geplastificeerde kaarten 3 houten lepels

Oefening 4. Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	Deelnemers leren om de verschillende vormen van mensenhandel te herkennen en te classificeren
Uitwerking training	<p>De deelnemers worden verdeeld over vier groepen. De trainer deelt aan elke groep een paar A4'tjes uit, waarop zeven signalen van mensenhandel vermeld staan, en verder een stuk karton dat in drie delen verdeeld is:</p> <p>1. Actie; 2. Middelen; 3. Doel.</p> <p>De trainer vraagt de deelnemers in welk onderdeel elk signaal moet worden geplaatst. De deelnemers worden gevraagd met een schaar de verschillende signalen uit te knippen en deze op het karton te leggen.</p> <p>Nadat de deelnemers eerst in kleine groepjes hebben gewerkt, loopt de trainer in de gehele groep alle signalen langs. De trainer legt uit dat sommige signalen in meerdere secties kunnen worden geplaatst. Zij/hij geeft de groep ook aanwijzingen over hoe zij vervolgvragen kunnen stellen om te bepalen hoe de signalen kunnen worden geïnterpreteerd.</p>
Trainingsattributen	<p>4 vellen karton</p> <p>4 A4'tjes met 7 signalen per groep</p> <p>4 scharen</p> <p>Zie bijlage 3 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>

Oefening 5. Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel voor specifieke groepen

Duur van de oefening	20 minuten
Doel	Vergroten van het bewustzijn onder de deelnemers dat specifieke beroepsgroepen verschillende signalen van mensenhandel kunnen oppikken en dat het van belang is dat deze verschillende signalen met elkaar in verband worden gebracht en daarom ook worden uitgewisseld tussen de beroepsgroepen.

Uitwerking training	<p>De deelnemers werken in dezelfde vier groepjes, met dezelfde signalen en hetzelfde stuk karton. Deze keer wordt echter de andere kant van het karton gebruikt. Op die achterkant staan vier verschillende professionals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • frontoffice-medewerkers van gemeenten waar de nieuwe ingezetenen zich moeten melden; • arts van een eerstehulpafdeling van een ziekenhuis; • vrijwilligers bij een migrantenkerk; • frontoffice-werknemers van de Kamer van Koophandel. <p>De trainer vraagt de deelnemers welke professional het signaal van mensenhandel zou kunnen hebben opgepikt. Nadat de deelnemers zich eerst hierover hebben gebogen in kleine groepjes, worden de uitkomsten gezamenlijk besproken. Daarbij wordt uitgelegd dat verschillende beroepsgroepen verschillende signalen kunnen oppikken. Ook wordt besproken wat de gevolgen hiervan kunnen zijn.</p>
Trainingsattributen	<p>4 vellen karton</p> <p>Zie bijlage 3 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>

Oefening 6 (alternatief). Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel op basis van een voorbeeld uit het echte leven

Duur van de oefening	20 minuten
Doel	Deelnemers leren om de verschillende vormen van mensenhandel te herkennen en te classificeren
Uitwerking training	<p>De trainer laat de deelnemers een video zien van een jonge vrouw, die haar vriend en huis achterlaat om in het buitenland te gaan werken. De video laat zien hoe zij met haar vriend bespreekt hoe ze contact houden, hoe ze afscheid nemen en hoe zij daarna in een auto stapt met diverse andere jonge vrouwen die al stonden te wachten. Ze geeft daarbij haar identiteitspapieren af aan de bestuurder. De video eindigt ermee dat haar vriend tevergeefs contact met haar probeert op te nemen. Het laatste beeld is hoe een aantal mobiele telefoons op een hoop ligt.</p>

	<p>De trainer vraagt de deelnemers zorgvuldig te kijken en hun antwoorden op de volgende vragen op te schrijven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke signalen van mensenhandel kun je in de video waarnemen? • Welke vorm van uitbuiting neem je waar? • Waarom liep de persoon niet weg van de situatie? • Wie (d.w.z. welke beroepsgroep) zou deze signalen kunnen hebben opgepikt? • In welke context zou je vanuit jouw werk deze persoon kunnen tegenkomen? • Wat zou je kunnen doen als je deze persoon tegenkwam? <p>Nadat iedereen de video heeft gezien, worden de deelnemers gevraagd hun waarnemingen te delen. De trainer geeft dan uitleg bij punten die eventueel gemist zijn en laat de video nog eens zien. Dit kan meerdere keren worden herhaald, afhankelijk van de groep.</p> <p>Let op: er kunnen verschillende video's worden gebruikt. Goede voorbeelden zijn te vinden op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.youtube.com/watch?v=0N1N-X10Rpk • https://www.youtube.com/watch?v=RR3-epDmsks • https://www.youtube.com/watch?v=yhxDDqbWCq4 • https://www.youtube.com/watch?v=q2Ug_kxPQ3E • https://www.youtube.com/watch?v=a9S4coTgTeM • https://www.youtube.com/watch?v=Tk-KyD1sx-o <p>Deze video's zijn ontwikkeld als onderdeel van de campagne "Open your eyes!", in het kader van het MIRROR-project, dat werd gefinancierd uit hoofde van het EU-programma "Preventie en bestrijding van criminaliteit" en werd medegefinancierd door het Spaanse Ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zekerheid. De video's zijn bedoeld de samenleving te stimuleren de ogen te openen voor een realiteit die dichterbij is dan wij ons kunnen voorstellen: mensenhandel met als doel arbeidsuitbuiting. De campagne "Open your eyes!" werd gelanceerd door de Spaanse ngo Accem, in samenwerking met een aantal andere Europese organisaties: <i>On the Road</i> en <i>Buon Pastore</i> uit Italië, de <i>Kerkelijke Commissie</i> voor migranten in Europa (CCME) uit België en de <i>Fundatia Floarea Ialomiteana</i> uit Roemenië.</p>
Trainingsat- tributen	Video, laptop, beamer met geluid

Oefening 7. Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?

Duur van de oefening	20 minuten
Doel	Deelnemers leren welke vervolgvragen ze kunnen stellen nadat ze een signaal van mensenhandel hebben opgepikt.
Uitwerking training	<p>De deelnemers worden verdeeld over vier groepen. De trainer geeft elke groep een casestudy om te analyseren:</p> <p>Danita is werkzaam als sekswerker. Haar klanten komen naar het huis van haar vriend in Sittard. Jij bent professional en Danita komt bij jou langs met een praktische vraag. Zij zou graag wat meer geld naar haar familie in Bulgarije willen sturen en wil graag jouw advies over hoe zij dat kan regelen.</p> <p>Als jij haar vraagt naar hoe dingen geregeld zijn met haar vriend, geeft ze aan dat ze 50% van haar inkomsten afstaat aan haar vriend in ruil voor kost en inwoning. Hij regelt de klanten voor haar en onderhandelt met hen over de prijzen en de seksuele diensten die Danita biedt. Danita zegt: "Ik vind het hier leuk en ben blij met mijn nieuwe leven."</p> <p>Je begint te twijfelen of er wellicht sprake is van mensenhandel. Welke vragen kun je haar stellen om te bepalen of er inderdaad sprake is van mensenhandel?</p> <p>De vragen worden gesteld door een of twee deelnemers; de anderen kijken toe. Het doel van de oefening is om de ernst van Danita's situatie te bepalen. Is zij een sekswerker die uit vrije wil haar beroep uitoefent of is dit een geval van mensenhandel?</p> <p>Nadat de deelnemers eerst in kleine groepjes hebben gewerkt, geven zij in de grote groep uitleg bij de vragen die zij hebben gesteld: wat werkte er wel en wat juist niet?</p>
Trainingsattributen	Casestudy

Oefening 8. Welke vervolgvragen stel je nadat je een signaal van mensenhandel hebt opgepikt?

Duur van de oefening	20 minuten
Doel	Deelnemers leren welke vervolgvragen ze kunnen stellen nadat ze een signaal van mensenhandel hebben opgepikt.
Uitwerking training	<p>De deelnemers worden verdeeld over kleine groepjes van drie. De trainer vraagt elke groep om na te denken over vervolgvragen die ze kunnen stellen als ze een vermoeden van mensenhandel hebben. De deelnemers schrijven deze vragen op de flip-over. De vragen moeten het vertrouwen van het mogelijke slachtoffer zien te winnen, maar moeten ook meer informatie naar boven zien te krijgen. Er moeten vragen worden bedacht voor alle drie aspecten van mensenhandel: 1. Actie; 2. Middelen; 3. Doel.</p> <p>Nadat de deelnemers eerst in kleine groepjes hebben gewerkt, leggen zij de door hen bedachte aanvullende vragen ter bespreking voor aan de hele groep. De trainer schrijft de vragen op op de flip-over en vraagt om feedback van de overige deelnemers: is dit een goede aanvullende vraag? En waarom dan wel, of waarom juist niet?</p>
Trainingsattributen	Flip-overblad

Oefening 9 (optioneel). Hoe combineer en interpreteer je signalen, en hoe spreek je een mogelijk slachtoffer hierop aan?

Duur van de oefening	20 minuten
Doel	Deelnemers worden zich bewust van op welk punt zij vervolgstappen moeten nemen ten aanzien van een cliënt indien zij vermoeden dat deze een slachtoffer van mensenhandel is.

<p>Uitwerking training</p>	<p>De trainer vraagt de deelnemers in een rij te gaan staan. Vervolgens leest hij/zij een casus voor. Bij elke zin wordt een nieuw signaal toegevoegd. De trainer vraagt de deelnemers een stap naar voren te doen zodra zij denken dat het moment is aangebroken waarop zij de cliënt moeten vragen of zij wellicht een slachtoffer van mensenhandel is.</p> <p>Aan de hand van deze oefening kunnen de deelnemers inzicht opdoen in het feit dat er in een mensenhandelcasus vaak sprake is van verschillende signalen. Als er slechts één signaal waarneembaar is, kan het de aandacht ontglippen, maar als er meerdere signalen zijn, moeten de alarmbellen toch afgaan.</p> <p>Het volgende geval wordt stap voor stap behandeld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mascha is Russische en komt bij jou langs omdat iets haar dwars zit. 2. Haar baas maakt voortdurend seksueel getinte grapjes. 3. Zij vindt dit niet prettig, maar weet niet wat ze eraan moet doen. Zij werkt als au pair bij een boerengezin op het platteland. 4. Het gezin heeft drie kinderen en hun motto is: "Niet zeuren maar poetsen". 5. Je vraagt naar meer details en Mascha vertelt je dat haar baas haar paspoort "voor de zekerheid" heeft opgeborgen in een kluis. 6. Mascha werkt 14 uur per dag, zes dagen per week. Ze vindt het werk geen probleem, zegt ze. 7. Ze krijgt kost en inwoning en verder wat zakgeld, maar geen salaris. 8. Ze zegt dat ze graag snapchat met vrienden en familie, maar dat alleen in het weekend mag doen. 9. In de praktijk krijgt ze in het weekend vaak ook geen toestemming om contact op te nemen met haar familie en vrienden. <p>Vervolg oefening (optioneel)</p> <p>De deelnemers worden verdeeld over kleine groepjes van drie. De trainer vraagt elk groepje een scenario als hiervoor beschreven op te stellen, waarin telkens nieuwe signalen worden toegevoegd. De deelnemers worden gevraagd aan te geven op welk punt zij denken over genoeg informatie te beschikken om met het mogelijke slachtoffer over zijn/haar situatie te gaan praten.</p>
<p>Trainingsat-tributen</p>	<p>Geen</p>

Oefening 10. Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel?

Duur van de oefening	10 minuten
Doel	Deelnemers leren hoe zij een gesprek kunnen beginnen met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel op een manier waarop zij diens vertrouwen kunnen winnen.
Uitwerking training	De deelnemers worden verdeeld in tweetallen. Beide deelnemers gaan proberen een gesprek te beginnen met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel door vragen te stellen. Ze spelen om de beurt de rol van gespreksvoerder en mogelijk slachtoffer. Het doel van de oefening is om hun zorgen te delen met het mogelijke slachtoffer en zijn/haar vertrouwen te winnen, maar om (vooralsnog) niet te gedetailleerd in te gaan op het vermoeden dat hij/zij een slachtoffer van mensenhandel is. Deelnemers worden aangemoedigd bewust een “goede aanpak” en een “verkeerde aanpak” te hanteren. De deelnemers bespreken in groepjes wat goed werkte en wat niet.
Trainingsat-tributen	Velletje papier: “Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen”

Oefening 11. Hoe begin je een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel en win je zijn/haar vertrouwen?

Duur van de oefening	10 minuten
Doel	Deelnemers leren hoe zij een gesprek kunnen beginnen met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel op een manier waarop zij diens vertrouwen kunnen winnen.
Uitwerking training	De deelnemers werken in dezelfde tweetallen als bij oefening 10. Beide deelnemers oefenen opnieuw hoe zij een gesprek met een mogelijk slachtoffer kunnen beginnen. Deze keer maken ze echter gebruik van een blaadje met praktische tips. Elk van hen probeert twee van de tips die op het blaadje staan vermeld, uit.
Trainingsat-tributen	Velletje papier: “Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen” Zie bijlage 3 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.

Oefening 12. Stappenplan: hoe krijg je meer informatie over een mogelijk geval van mensenhandel en hoe verwijs je een slachtoffer van mensenhandel door?

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	Deelnemers leren hoe zij een gesprek kunnen beginnen en voortzetten met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel op een manier waarop zij diens vertrouwen kunnen winnen.
Uitwerking training	<p>De deelnemers worden verdeeld over groepjes van drie. Zij onderwerpen een mogelijk slachtoffer van mensenhandel op basis van het volgende geval:</p> <p><i>Janusz werkt zes dagen per week voor een tuinbouwbedrijf in de Betuwe. Hij verdient 3,35 euro per uur. Hij slaapt in een caravan op het terrein van het bedrijf waarvoor hij werkt. Hij komt naar jou omdat hij heeft gehoord dat hij meer geld zou moeten verdienen dan hij nu doet.</i></p> <p>Na het geval te hebben geanalyseerd, verdeelt elk van de groepjes onderling de volgende rollen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gespreksvoerder • Mogelijk slachtoffer • Waarnemer die controleert of de gespreksvoerder zich aan het stappenplan houdt <p>Op de grond worden vijf stapstenen gelegd (gemaakt van papier of karton). De ondervrager en het mogelijke slachtoffer staan elk aan één kant van de eerste stapsteen. De ondervrager begint met het stellen van vragen. De ondervrager stapt naar de volgende stapsteen op het moment dat hij/zij denkt alle vragen met betrekking tot stap 1 te hebben gesteld, enz. Het mogelijke slachtoffer beweegt mee, maar alleen als hij/zij het gevoel heeft dat alle relevante vragen zijn gesteld en dat hij/zij de ondervrager genoeg kan vertrouwen voor de volgende stap.</p> <p>Als er genoeg tijd is kunnen de deelnemers van rol wisselen en/of met elkaar bespreken wat er wel en wat er niet heeft gewerkt.</p> <p>De trainer sluit de oefening af met korte feedback voor de hele groep en vraagt de deelnemers onder meer wat zij van de oefening vonden. Vervolgens geeft de trainer een korte samenvatting van wat de deelnemers hebben geleerd.</p>

Trainingsat- tributen	<p>Stappenplan “Heb jij het vermoeden dat iemand het slachtoffer van mensenhandel is?”</p> <p>Stappen (papier/karton) die de vijf stappen van het stappenplan bevatten</p> <p>Flip-overblad</p> <p>Zie bijlage 3 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>
--------------------------	--

Hoofdstuk 4 Trainingsprogramma Safe Future, Safe Return

4.1 Doelgroep en trainingsdoelen

Het trainingsprogramma Safe Future, Safe Return is gericht op maatschappelijk werkers en overige zorgprofessionals bij (i)go's en ngo's, die direct in aanraking komen met slachtoffers van mensenhandel (of overige kwetsbare groepen) uit landen van buiten de EU.

De doelstellingen voor de training inzake vroege identificatie van slachtoffers van mensenhandel kunnen als volgt worden gedefinieerd.

Aan het eind van de training weten de deelnemers:

- wat de Safe Future Methodiek inhoudt;
- wat hun eigen opvattingen zijn over een veilige toekomst en een veilige terugkeer en welke invloed dit heeft op het contact met hun cliënt.

Daarnaast zijn de deelnemers in staat om (op basis van de Safe Future Methodiek):

- vragen te formuleren om met slachtoffers van mensenhandel een gesprek te beginnen over hun toekomst;
- het sociale netwerk en overige krachtbronnen van de cliënt in kaart te brengen;
- met behulp van de instrumenten van de Safe Future Methodiek een stappenplan te ontwikkelen voor doorverwijzing, met inbegrip van de optie van veilige terugkeer en re-integratie.

4.2 Voorbeeldtrainingsprogramma

Een eendaags trainingsprogramma (van ong. 9.30 tot 16.30 uur) over een veilige toekomst en een veilige terugkeer van slachtoffers van mensenhandel kan als volgt worden opgezet:

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
09:30	Welkom	<ul style="list-style-type: none"> - Introductie van de trainers <li style="padding-left: 20px;">- Introductie van het trainingsprogramma (op flip-over) Vergeet niet om het Safe! project en haar donoren als bron te vermelden! - Uitleg: wat hebben de deelnemers aan het eind van de training geleerd (op flip-over)? 	Ingevulde flip-overs
09:40	Kennismaking	<p>Oefening 1. Kennismaking</p> <p>De deelnemers stellen zichzelf voor en vertellen kort hun naam, de organisatie waarvoor ze werkzaam zijn en hun functie.</p>	Naambordjes
10:10	“Positie innemen”	<p>Oefening 2. Positie innemen</p> <p>De trainers leggen aan de deelnemers een paar stellingen voor met betrekking tot de concepten van veilige terugkeer en veilige toekomst. Ze vragen de deelnemers om een positie in te nemen.</p>	Geplastificeerde kaarten op A4-formaat met “Eens”, “Oneens” en “Weet niet”
10:40	Koffiepauze		

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
11:00	Presentatie van de Safe Future Methodiek	<p>Theorie. Safe Future Methodiek</p> <p>Deelnemers worden ingevoerd in de Safe Future Methodiek en de tweeledige aanpak (stap voor stap de mogelijkheden uitzoeken om in het land van bestemming te blijven of terug te keren naar het land van herkomst van het slachtoffer). De stappen van de methodiek worden verhelderd aan de hand van een casestudy.</p>	<p>PowerPoint-presentatie</p> <p>Beamer, laptop</p>
11:30	Instrumenten van de Safe Future Methodiek 1	<p>Oefening 3a, 3b, 3c en/of 3d</p> <p>Instrumenten van de Safe Future Methodiek</p> <p>Maak een keuze uit oefening 3a, 3b, 3c of 3d.</p> <p>Maak kennis met de instrumenten van de methodiek door hier actief mee te oefenen.</p>	<p>Instrumenten uit het handboek inzake de Safe Future Methodiek</p> <p>Overzicht 1</p> <p>Overzicht 2</p> <p>Actieplan</p> <p>Ecogram</p> <p>A4'tje</p> <p>Flip-overbladen, papier, markers, voorbeelden van een ecogram</p>
12:15	Lunch		
13:15	Instrumenten van de Safe Future Methodiek 2	<p>Oefening 3a, 3b, 3c en/of 3d Instrumenten van de Safe Future Methodiek (vervolg)</p> <p>Maak een keuze uit oefening 3a, 3b, 3c of 3d.</p>	Idem

Tijd	Trainingscomponent	Uitwerking training	Trainingsattributen
14:00	Sociale kaart	<p>Oefening 4. Sociale kaart</p> <p>Maak kennis met de sociale kaart voor veilige terugkeer, hoe dit in zijn werk gaat en welke organisaties er beschikbaar zijn om een veilige terugkeer en re-integratie op touw te zetten.</p>	<p>Informatie over beschikbare organisaties</p> <p>A4'tje</p> <p>Flip-overbladen, markers, laptops (minimaal 4)</p>
14:40	Koffiepauze		
15:00	Ondersteuning bij een veilige re-integratie in het land van herkomst	<p>Oefening 5.</p> <p>Uitzoeken van de mogelijkheden voor een veilige re-integratie in het land van herkomst – hoe je het sociale netwerk van de cliënt kunt gebruiken</p>	Flip-overbladen
15:30	Uitleg bij hoe je moet werken met de <i>Safe Future Methodiek</i>	<p>Oefening 6.</p> <p>Elevator pitch: leg de <i>Safe Future Methodiek</i> uit in één minuut.</p>	Stopwatch (mobiele telefoon), bij voorkeur met wekker
16:00	Afsluiting Wat neem je naar huis van deze training?	<p>Afsluiting</p> <p>Bespreek met de deelnemers hoe zij de inhoud van de training met hun collega's gaan delen.</p>	
16:15	Afsluiting/evaluatie	<p>Evaluatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie: met behulp van een evaluatie-formulier en/of een oefening • Wat heb je geleerd? • Afsluitende oefening ABC: "In één woord: wat neem je naar huis van deze training?" • Uitreiking van de certificaten 	<p>Evaluatie-formulier</p> <p>Trainings-certificaten</p>

4.3 Beschrijving van de oefeningen

Oefening 1. Trainingsaspect: Kennismaking

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	De deelnemers leren elkaar kennen. Ook de trainers leren zo hun deelnemers beter kennen. Zorg voor een vriendelijke en vertrouwde omgeving waarin deelnemers dingen met elkaar durven te delen.
Uitwerking training	<p>Optie 1: Deelnemers vertellen wie ze zijn, voor welke organisatie ze werken en wat hun functie is binnen die organisatie. Dit wordt gevolgd door een oefening waarbij de deelnemers moeten gaan staan of zitten, afhankelijk van de vragen die de trainers stellen. De vragen kunnen variëren en worden aangepast aan de groep deelnemers die bij de training aanwezig is. De vragen kunnen ook uiteenlopen van beroepsmatig tot persoonlijk of terloops. Het werkt als volgt:</p> <p>Sta op als je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werkt met migranten • deze ochtend vóór 7 uur bent opgestaan • werkt met slachtoffers van mensenhandel • al enige ervaring hebt met de Safe Future Methodiek • werkt met slachtoffers van huiselijk geweld • werkzaam bent in de woonopvang • werkzaam bent in de ambulante zorg • wel eens bezorgd bent over de verblijfsstatus van een cliënt • te veel uren maakt achter de pc • enzovoort <p>Optie 2:</p> <p>Besprek het volgende met degene die naast je zit: Heb je ooit eerder met een cliënt gesproken over terugkeer naar zijn/haar land van herkomst en wat dit betekent voor die cliënt? Kun je hier wat meer over vertellen? Waren er dilemma's in het gesprek dat je had met je cliënt? Waren dit de dilemma's van de cliënt of je eigen dilemma's, of wellicht beide?</p>
Trainingsat-tributen	Geen

Oefening 2. Trainingsaspect: Positie innemen

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	Deelnemers worden zich bewust van hun eigen houding ten aanzien van de diverse opties voor de toekomst van de cliënt. Deelnemers worden zich tevens bewust van hoe hun eigen achtergrond en waarden van invloed zijn op hun omgang met slachtoffers van mensenhandel.
Uitwerking training	<p>Door het lokaal wordt een denkbeeldige lijn getrokken met aan de ene kant de optie “Eens” en aan de andere kant de optie “Oneens” (beide aangeduid door de geplastificeerde kaart met de desbetreffende tekst). Ergens in het midden van het lokaal is ook de optie “Weet niet” (eveneens aangeduid met een geplastificeerde kaart met die tekst).</p> <p>De trainer leest vervolgens hardop een stelling voor. De deelnemers nemen in het lokaal een positie in en gaan staan bij de optie die op hen van toepassing is. Hoe dichter bij de muur, hoe meer ze het eens of oneens zijn.</p> <p>De trainer vraagt een aantal deelnemers waarom zij voor een bepaalde positie hebben gekozen en stimuleert zo de discussie onder deelnemers. Ook stimuleert hij/zij de deelnemers elkaar te proberen te overtuigen van hun standpunt en dus een andere positie in te nemen. Als een deelnemer overtuigd wordt door de argumenten van een andere deelnemer, kan hij/zij van positie wisselen.</p> <p>Stellingen (waaruit kan worden gekozen of die kunnen worden gevarieerd afhankelijk van de specifieke behoeften en belangen):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een cliënt heeft altijd zelf zeggenschap over zijn/haar toekomst. • Een maatschappelijk werker beïnvloedt de beslissing die een cliënt neemt ten aanzien van de vraag of hij/zij blijft in het land van bestemming of terugkeert naar het land van herkomst. • Het is niet nodig om met een cliënt te praten over de mogelijkheid om terug te keren naar zijn/haar land van herkomst. • Voor de meeste slachtoffers van mensenhandel biedt het een beter perspectief om te blijven in het land van bestemming dan om terug te keren naar het land van herkomst. • Als er een oorlog of gewapend conflict gaande is in het land van herkomst, dan kan het slachtoffer van mensenhandel niet terugkeren. • Slachtoffers van mensenhandel die blijven in het land van bestemming als migrant zonder papieren (“illegaal”) nemen een onverantwoord risico. • Kinderen moeten aanwezig zijn als de toekomst van het gezin wordt besproken, ook als het gaat om de optie van terugkeer van het hele gezin.

	<ul style="list-style-type: none"> • Het is zinloos om te praten over de optie van terugkeer met cliënten die daar fel tegen gekant zijn. • Wanneer je met je cliënt praat over de optie van terugkeer naar het land van herkomst, schaad je de relatie met die cliënt. • Als een cliënt een sterke juridische zaak heeft tegen een mensenhandelaar, moet je niet praten over de optie van terugkeer (als in Nederland een mensenhandelaar wordt veroordeeld, krijgen het slachtoffer een permanente verblijfsvergunning).
Trainingsattributen	<p>Geplastificeerde kaarten met “Eens”, “Oneens” en “Weet niet”, plakband om deze aan de muur of op de vloer te bevestigen.</p> <p>Optie: rode draad om de lijn te markeren.</p> <p>Optie: schrijf de stellingen op een flip-over (met name handig als de stellingen moeten worden vertaald).</p>

Oefening 3a, 3b, 3c en 3d. Trainingsaspect: Werken met de instrumenten van de *Safe Future Methodiek*

Oefening 3a. Overzicht 1: Vergelijk de situatie in het land van herkomst met de situatie in het land van bestemming en weeg de mogelijkheden en belemmeringen voor een veilige terugkeer en re-integratie af

Duur van de oefening	40 minuten
Doel	Deelnemers leren hoe ze met hun cliënt een gesprek moeten aangaan over diens toekomst door met behulp van dit instrument effectieve vragen te stellen. (Door actief na te denken over de vragen die zij hun cliënten kunnen stellen, ontdekken de deelnemers ook de eventuele complicaties die zich tijdens een gesprek kunnen voordoen en hoe zij die zouden kunnen oplossen.)
Uitwerking training	<p>Dit instrument geeft een overzicht van de diverse factoren die van invloed zijn op de beslissing van de cliënt om terug te keren naar het land van herkomst dan wel te willen blijven in het land van bestemming. Het is gericht op meerdere aspecten, zoals inkomen, huisvesting, veiligheid, bescherming tegen geweld, de positie van kinderen, gezin en netwerk, sociale status na terugkeer, gezondheidskwesties etc.</p> <p>De deelnemers krijgen een hand-out met Overzicht 1 van de Safe Future Methodiek. De deelnemers werken in kleine groepjes van 3 à 4 personen.</p>

	<p>De trainer vraagt de deelnemers om vragen te formuleren die zij hun cliënten zouden kunnen stellen wanneer zij werken met dit instrument. Wat zijn de juiste vragen om een gesprek met de cliënt te beginnen en zijn/haar vertrouwen te winnen? Elk groepje krijgt een of twee aspecten binnen het instrument toegewezen waarop het zich moet richten. Het ene groepje richt zich bijvoorbeeld op vragen met betrekking tot kinderen en de maatschappelijke positie na terugkeer, een ander groepje op vragen over veiligheid en inkomen etc. De deelnemers moeten deze vragen opschrijven op flip-overbladen (20 minuten totaal).</p> <p>Behalve dat er vragen worden geformuleerd die de deelnemers aan hun cliënten kunnen stellen, moet er ook worden nagedacht over welke mogelijke belemmeringen zich kunnen voordoen als de deelnemers in de praktijk hun cliënten deze vragen stellen, en hoe zij hier dan mee om zouden moeten gaan.</p> <p>Na in kleine groepjes te hebben gewerkt, worden de resultaten onder leiding van de trainer met de hele groep besproken. Ter afsluiting van deze oefening wordt de deelnemers gevraagd aan te geven welke vragen volgens hen het meest effectief zijn. Dit kan bijvoorbeeld worden gedaan door te stemmen: elke deelnemer kan dan achter de vragen van zijn/haar keuze een streepje zetten.</p>
Trainingsat-tributen	<p>Kopieën van “Overzicht 1” (bijlage 3 van de Safe Future Methodiek), A4'tjes, flip-overbladen, markers.</p> <p>Zie bijlage 4 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>

Oefening 3b. Overzicht 2: Factoren die nog kunnen veranderen

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	Deelnemers leren hoe en wanneer ze met hun cliënt een gesprek moeten aangaan over factoren die spelen bij hun besluit over de toekomst en die in de loop van de tijd nog kunnen veranderen. Ze leren hierbij de juiste vragen te stellen en van dit instrument gebruik te maken.
Uitwerking training	<p>Nadat de maatschappelijk werker Overzicht 1 heeft ingevuld, bespreekt hij/zij met de cliënt welke factoren die van invloed zijn op het besluit van de cliënt over zijn/haar toekomst, nog zouden kunnen veranderen. Stel, de cliënt geeft aan niet naar huis te kunnen terugkeren omdat hij/zij in het land van herkomst geen sociaal netwerk heeft. Dan kan, na enige tijd met de cliënt te hebben gewerkt, het toch blijken dat er nog mogelijkheden zijn om alsnog voor een sociaal netwerk te zorgen. Ook kunnen er veranderingen optreden in de veiligheidspositie, het inkomen of de huisvestingsmogelijkheden etc. van de cliënt.</p> <p>De deelnemers krijgen een hand-out met Overzicht 2 van de Safe Future Methodiek. De deelnemers werken in kleine groepjes van 3 à 4 personen.</p> <p>De trainer vraagt de deelnemers te bespreken wanneer en hoe dit instrument kan worden gebruikt. Welke vragen kunnen worden geformuleerd die zij hun cliënten zouden kunnen stellen wanneer zij werken met dit instrument? De deelnemers moeten hun ideeën en mogelijke vragen opschrijven op flip-overbladen (10 minuten totaal).</p> <p>Na in kleine groepjes te hebben gewerkt, worden de ideeën en vragen onder leiding van de trainer met de hele groep besproken.</p>
Trainingsattributen	<p>Kopieën van “Overzicht 2” (bijlage 4 van de Safe Future Methodiek), A4'tjes, flip-overbladen, markers.</p> <p>Zie bijlage 4 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>

Oefening 3c. Persoonlijk actieplan voor terugkeer

Duur van de oefening	40 minuten
Doel	De deelnemers leren hoe zij met hun cliënt een persoonlijk actieplan voor terugkeer kunnen opstellen.
Uitwerking training	<p>De deelnemers krijgen een hand-out met een persoonlijk actieplan voor terugkeer van de <i>Safe Future Methodiek</i>. De deelnemers werken in kleine groepjes van 3 à 4 personen.</p> <p>De trainer vraagt de deelnemers één van hun cliënten in gedachten te houden. Vervolgens moeten ze een aantal aspecten uit het persoonlijk actieplan voor terugkeer kiezen waarvan zij denken dat deze het meest urgent zijn voor die specifieke cliënt om een veilige terugkeer mogelijk te maken. Dit wordt individueel gedaan (10 minuten). De aspecten waar het hier omgaat, zijn vergelijkbaar met die in Overzicht 1 en 2 en omvatten zaken als inkomen, veiligheid, zorg voor kinderen, (geestelijke) gezondheidszorg, sociaal netwerk, sociale status na terugkeer etc.</p> <p>De deelnemers bespreken daarna in hun eigen groepje waarom ze in het persoonlijk actieplan voor terugkeer voor de specifieke cliënt hebben gekozen voor deze specifieke aspecten. Elke deelnemer komt daarbij aan bod. De deelnemers stellen elkaar vragen om hun keuzes te verduidelijken, geven aan welke eerste stappen zij zouden nemen om het persoonlijk actieplan voor terugkeer in te vullen en welke belemmeringen zij denken tegen te komen bij de uitvoering van het plan met hun cliënt.</p> <p>Aan het eind van de oefening wordt er in de groep als geheel feedback gegeven. Trainers lopen rond om de kleine groepjes waar nodig bij te staan.</p>
Trainingsattributen	<p>Kopieën van “Persoonlijk Actieplan Terugkeer” (bijlage 5 van de <i>Safe Future Methodiek</i>), A4'tjes, flip-overbladen, markers en pennen.</p> <p>Raadpleeg de <i>Safe Future Methodiek</i> voor het volledige persoonlijk actieplan terugkeer.</p>

Oefening 3d. Ecogram

Duur van de oefening	50 minuten
Doel	De deelnemers leren hoe ze moeten omgaan met een ecogram. Dit helpt hen (en de cliënt) om meer informatie naar boven te krijgen over het netwerk voor sociale ondersteuning waar de cliënt op kan terugvallen.
Uitwerking training	<p>De deelnemers ontvangen het onderdeel “Ecogram” uit bijlage 8 van de Safe Future Methodiek. De deelnemers werken in tweetallen.</p> <p>De trainer vraagt de deelnemers om een ecogram van elkaar te maken. De een stelt vragen en de ander antwoordt op basis van zijn/haar persoonlijke situatie. Zodra het ecogram voltooid is, bespreekt het tweetal de meerwaarde van het opstellen van zo'n ecogram met de cliënt. Wat is er moeilijk voor de deelnemer die de vragen stelt en wat is er juist lastig voor degene die antwoord moet geven? Zijn sommige vragen gemakkelijker of moeilijker te stellen dan andere? Wat is het persoonlijke effect op beide deelnemers? Heeft de manier waarop je de vragen hebt gesteld, het antwoord van de ander beïnvloed? Wat zou er anders kunnen (30 minuten)?</p> <p>Nadat de deelnemers in tweetallen hebben gewerkt, wordt in de groep als geheel besproken hoe dit instrument van meerwaarde kan zijn voor cliënten en hoe het hen kan helpen zich voor te bereiden op hun toekomst (20 minuten).</p>
Trainingsattributen	<p>Kopieën van het onderdeel “Ecogram” uit bijlage 8 van de <i>Safe Future Methodiek</i>, A4'tjes, voorbeeld van een ingevuld ecogram.</p> <p>Zie bijlage 4 voor de hand-out die bij deze oefening kan worden gebruikt.</p>

Oefening 4. Sociale kaart met betrekking tot veilige terugkeer en re-integratie

Duur van de oefening	40 minuten
Doel	De deelnemers doen ervaring op met het gebruik van een sociale kaart met betrekking tot veilige terugkeer en re-integratie, en leren hoe ze aan relevante informatie kunnen komen en hoe ze hun cliënten goed over de mogelijkheden kunnen informeren.
Uitwerking training	<p>De deelnemers worden verdeeld over groepjes van drie. Elke groep ontvangt informatie/materiaal over organisaties die betrokken zijn bij veilige terugkeer en re-integratie (nieuwbrieven, websites, folders etc.).</p> <p>De trainer vraagt de deelnemers goed naar de informatie te kijken en een korte presentatie op te stellen voor alle deelnemers (15 minuten) waarin de volgende aspecten aan bod komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de doelgroepen waar deze organisatie zich op richt? • Voor welke landen biedt deze organisatie hulp bij een veilige terugkeer en re-integratie. • Richt de organisatie zich op hulp bij de voorbereiding op een veilige terugkeer of op hulp bij een veilige re-integratie na terugkeer? • Wat houdt de hulp in? <p>Nadat de deelnemers eerst in kleine groepjes hebben gewerkt (25 minuten), geeft elk groepje voor de hele groep een presentatie van “hun” organisatie.</p>
Trainingsattributen	Plastic mapje met informatie over de organisaties die betrokken zijn bij de veilige terugkeer en re-integratie. Flip-overbladen, markers, laptops (minimaal vier, indien nodig aangevuld met mobiele telefoons)

Oefening 5. Uitzoeken van de mogelijkheden voor een veilige re-integratie in het land van herkomst – hoe je het sociale netwerk van de cliënt kunt gebruiken

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	De deelnemers worden gemotiveerd om samen met hun cliënten de mogelijkheden van hulp in het land van herkomst uit te zoeken. Door de wisselwerking met andere deelnemers doen ze nieuwe vaardigheden op over hoe je voor de cliënt een sociaal netwerk in zijn/haar land van herkomst kunt opbouwen.
Uitwerking training	<p>De deelnemers werken in groepjes van drie. De trainer vraagt hen zich een voorstelling te maken van de situatie waarin hun cliënt zich bevindt bij de voorbereiding van diens terugkeer naar het land van herkomst. De trainer vraagt de deelnemers vervolgens om drie manieren te bedenken waarop zij hun cliënt in contact kunnen brengen met een nuttig sociaal netwerk (bijv. kerkgenootschap, sociale hulpverleningsorganisatie, familie, medische hulpdiensten etc.). Gebruik je creativiteit!</p> <p>De deelnemers worden gevraagd binnen hun kleine groepjes antwoord te geven op de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kun je bepalen wie er sociale steun kan verlenen in het land van herkomst van je cliënt? Welke mogelijke uitgangspunten heb je daarbij? • Hoe kan jouw cliënt (met jouw hulp) toegang krijgen tot dat sociale netwerk? <p>De antwoorden op deze vragen worden ingevuld op de flip-overbladen.</p> <p>Zodra de groep hiermee klaar is, worden de verschillende opties en ideeën vergeleken. Stel elkaar ook andere vragen, bijvoorbeeld: denk je dat dit in de praktijk ook echt kan gebeuren bij je cliënt? Ben je in staat en bereid om op deze manier met je cliënt te werken?</p> <p>Aan het einde van de oefening kan er binnen de gehele groep feedback worden gegeven. De diverse deelnemers worden dan gevraagd hun favoriete ideeën binnen hun groepje te delen.</p>
Trainingsattributen	Flip-overbladen

Oefening 6. Elevator pitch: leg de *Safe Future Methodiek* uit in één minuut

Duur van de oefening	30 minuten
Doel	De deelnemers kunnen de <i>Safe Future Methodiek</i> uitleggen aan hun cliënten of overige relevante partijen en kunnen het belang ervan in het kort aangeven. Daarnaast kunnen de deelnemers verwoorden wat zij hebben geleerd tijdens de training.
Uitwerking training	<p>De deelnemers werken in tweetallen en leggen elkaar in een minirolespel uit wat de <i>Safe Future Methodiek</i> precies inhoudt. Afhankelijk van de beschikbare tijd en de behoeften van de groep, zijn er meerdere ronden. Sommige ronden ook kunnen worden herhaald om de uiteindelijke presentatie te verbeteren.</p> <p>De trainer legt uit dat er gebruik wordt gemaakt van een “elevator pitch”. Elke deelnemer heeft één minuut om de <i>Safe Future Methodiek</i> aan de ander uit te leggen (in de eerste ronde kan dit ook twee minuten zijn – dan kunnen de deelnemers wat extra oefenen). Na elke ronde wisselen de deelnemers van rol: degene die net luisterde, gaat nu de elevator pitch doen. Ook neemt de luisteraar in elke ronde een andere rol op zich:</p> <p><u>Rollenspel 1:</u> A is een collega die niet heeft deelgenomen aan de training; B is de andere deelnemer. A geeft B gelegenheid zijn of haar elevator pitch te doen en mag ter verduidelijking maar één vraag stellen, mocht dit nodig blijken.</p> <p>Ronde 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Wat is de <i>Safe Future Methodiek</i>? <p>Ronde 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Waarom denk je dat het belangrijk is om de toekomst met je cliënt te bespreken? <p><u>Rollenspel 2:</u> A is nu een relatief nieuwe cliënt voor wie de toekomst nog erg onzeker is. Het is niet duidelijk of hij/zij wel kan blijven in het land van bestemming.</p> <p>Ronde 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Wat is de <i>Safe Future Methodiek</i>? <p>Ronde 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Waarom denk je dat het belangrijk is om de toekomst met je cliënt te bespreken?

	<p>Rollenspel 3: A is nu een asieladvocaat die strijdt voor een permanente verblijfsvergunning van zijn/haar cliënt.</p> <p>Ronde 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Wat is de Safe Future Methodiek? <p>Ronde 6:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leg in één minuut uit: Waarom denk je dat het belangrijk is om de toekomst met je cliënt te bespreken? <p>Een ander mogelijk rollenspel is dat A een cliënt is met een verstandelijke handicap. Andere opties zijn ook mogelijk.</p> <p>Tussen de rondes of aan het einde van de oefening kan er binnen de hele groep feedback worden gegeven. Daarbij gaat het om vragen zoals: Wat heeft er gewerkt? Wat was moeilijk? Wat waren de verschillen tussen de verschillende doelgroepen in je rollenspel? Ook kan worden overwogen een bepaalde ronde over te doen als deelnemers niet tevreden zijn met hun elevator pitch en feedback hebben gekregen hoe ze die kunnen verbeteren.</p>
Trainingsattributen	Mobiele telefoon met wekker, bij voorkeur een stopwatch.

Bijlagen

Bijlage 1

Hand-outs voor het trainingsprogramma Vroege identificatie van slachtoffers van mensenhandel⁹

---

⁹ Copyright FairWork Nederland

Oefening 2. Wat is mensenhandel?

Hoe zou je onderstaande casestudy beoordelen op een schaal van 1 tot en met 10?

1..... 10

(1 = geen vermoeden van mensenhandel) ..... (10 = sterk vermoeden van mensenhandel)

Casestudy's (kunnen/moeten worden aangepast aan de trainingsgroep)

1. Janusz werkt zes dagen per week voor een tuinbouwbedrijf in de Betuwe. Hij verdient 35 euro per week. Hij slaapt in een caravan op het terrein van het bedrijf waarvoor hij werkt.
2. Danita is werkzaam als sekswerker. Haar klanten komen naar het huis van haar vriend in het zuiden van het land. Ze staat 50% van haar inkomsten af aan haar vriend in ruil voor kost en inwoning. Hij regelt de klanten voor haar en onderhandelt met hen over de prijzen en de seksuele diensten die Danita biedt. Danita is blij met haar nieuwe leven.
3. Macha uit Rusland werkt als au pair bij een boerengezin op het platteland. Het gezin heeft drie kinderen en hun motto is: "Niet zeuren maar poetsen". Haar baas heeft haar paspoort "voor de zekerheid" opgeborgen in een kluis. Mascha werkt 14 uur per dag, zes dagen per week. Ze vindt het werk geen probleem, zegt ze. Ze krijgt kost en inwoning en verder wat zakgeld, maar geen salaris. Haar baas maakt voortdurend seksueel getinte grapjes.

Oefeningen 4 en 5. Herkennen en kwalificeren van signalen van mensenhandel

Bespreek de signalen, knip deze uit en bepaal in welke categorie een signaal van mensenhandel moet worden ingedeeld:

1. **Actie:** het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen van personen
2. **Middelen:** dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, door ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen
3. **Doel:** uitbuiting van prostitutie van anderen, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of dienstverlening – bedelarij daaronder begrepen – slavernij en met slavernij vergelijkbare praktijken, dienstbaarheid, uitbuiting van strafbare activiteiten, en de verwijdering van organen

Signalen van mensenhandel (kunnen/moeten worden aangepast aan de trainingsgroep)

1. Achmed wordt in Suriname gedwongen om heroïneballetjes in te slikken en neemt het vliegtuig naar Nederland. Hij heeft vreselijke buikpijn. De passagiers waarschuwen de bemanning net voordat het vliegtuig landt op Schiphol. De stewardess besluit medische hulp aan te vragen.
2. Cara moet overuren maken om het wettelijke minimumloon te kunnen verdienen. In een folder heeft ze gelezen dat ze recht heeft op het minimumloon. Ze komt informeren of en hoe ze dit recht kan claimen.
3. Ihrin staat in het Handelsregister geregistreerd als partner van een tofufabriek. Hij heeft geen benul van wat de jaarlijkse omzet is of aan welke partijen de fabriek levert.
4. Hassan zegt dat hij geen idee heeft van wat er is overeengekomen ten aanzien van de inhoudingen op zijn loon. Het geldbedrag staat vast. “Het is wel in orde”, zegt hij. Hij komt een burgerservicenummer aanvragen om in Nederland te worden geregistreerd.
5. Tanya opent een nagelstudio. Haar accountant en supervisor heeft bij de registratie in het Handelsregister een jaarlijkse omzet van 30.000 euro opgegeven. Tanya weet niet hoeveel tijd het kost om acrylnagels aan te brengen.
6. Jady is meer dan 8 maanden zwanger en moet toch blijven werken in een massage-salon. Zij verliest haar evenwicht en breekt haar pols.
7. Jintia slaapt in een zogeheten “warm bed”. Ze deelt dit bed met een collega die ook paprika’s plukt. Ze vindt dit niet hygiënisch en denkt dat ze hier veel te veel voor moet betalen. Ze komt advies vragen over hoe ze dit kan veranderen.
8. Dusi kan nog geen echte baan aannemen. Hij moet zo veel koerierswerk verrichten om de vlucht van zijn gezin uit Syrië terug te betalen, dat hij geen tijd overhoudt. Hij werkt ook vaak ‘s nachts. Hij wil graag zo snel mogelijk een normaal leven in Nederland.

Oefening 11. “Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen”

Drie manieren om een gesprek met een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beginnen zonder (vooralsnog) in detail in te gaan op je vermoedens dat hij/zij een slachtoffer van mensenhandel is.

1. “Ik hoor je zeggen dat je moe bent, lange dagen maakt en maar weinig geld aan het einde van de dag overhoudt. Ik vermoed dat er iemand is die gebruik van jou maakt, in zijn eigen voordeel.”
2. “Ik hoor je zeggen dat je problemen hebt met je baas, dat je... [vul zelf het probleem van deze persoon in]. Als ik je goed begrijp, zou het wel eens kunnen zijn dat je baas iets doet dat strafbaar is in Nederland. En dat gaat ten koste van jou. Zou je hier wat meer over willen praten met mensen die je kunnen helpen?”
3. “Ik hoor je zeggen dat je niet naar een huisarts kunt gaan wanneer je dat zou willen, dat je werkgever je nog steeds geld schuldig is en dat je wordt uitgesloten. Je vertelt me dat de situatie je bang maakt [vul meer details in over de situatie van je cliënt]. Ik maak mij hier zorgen over. Het lijkt erop dat mensen (je baas) geld verdienen over jouw rug. Dat is strafbaar in Nederland. Er zijn instanties die je hiermee kunnen helpen. Wil je dat wij je helpen?”

Oefening 12. Stappenplan: hoe verwijst je een slachtoffer van mensenhandel door?

Heb jij het vermoeden dat iemand het slachtoffer van mensenhandel is?

Je hebt een eerste signaal opgepikt dat iemand wel eens slachtoffer van mensenhandel kan zijn... Wat moet je doen?

Stap 1: Breng bewust een ‘knip’ aan in het gesprek

Van nu af aan hebben je vragen een ander doel: je wilt dieper op de zaak ingaan en uitvinden of iemand echt een slachtoffer van mensenhandel is. Wees jezelf bewust van de wijzigingen in de vragen die je gaat stellen.

Tip: Win wat extra tijd om na te denken en een strategie te bedenken. Verontschuldig jezelf dat je even naar de wc moet, maak een kop thee voor je cliënt of zeg iets in de trant van: “Ik moet even wat paperassen halen uit de kamer hiernaast. Ik ben zo terug.” Ondertussen denk je na over de vervolgstappen.

Stap 2: Aandachtspunt: zie je signalen van mensenhandel?

Je gaat je nu richten op vragen die meer informatie moeten opleveren over de vraag of het om mensenhandel gaat of niet. Mogelijke vragen zijn:

- Slechte werkomstandigheden:
  - o Hoe verdien je je geld?
  - o Voldoet het werk aan je verwachtingen?
  - o Kun je je ziek melden of een huisarts bezoeken als dat nodig is?
  - o Kun je even pauze nemen als dat nodig is?
- Geen of bijna geen salaris:
  - o Word je voor je werk betaald?
  - o Zo ja: hoeveel?
  - o Zo niet: hoe krijg je dan voor je werk betaald?
  - o Moet je nog schuld aflossen? Hoeveel en waarvoor?
  - o Heb je ooit boetes gekregen tijdens je werk?
  - o Betaalt je werkgever voor je kost en inwoning of voor andere kosten?

- Gevangen in omstandigheden/dwang
  - o Wil je dit werk doen?
  - o Hoe word je door je werkgever behandeld?
  - o Kun je met het werk stoppen als je dat wilt?
  - o Hoe heeft je werkgever een slaappleaats, vervoer en maaltijden geregeld?
  - o Heb je je paspoort bij je?

Let op! Ga niet in detail in op het probleem van mensenhandel omdat dit mensen alleen maar afschrikt en de vertrouwensrelatie die je aan het opbouwen bent, kan verstoren. Daar komt bij dat mensen zichzelf niet snel zien als slachtoffer van mensenhandel.

Stap 3: Overleg met het mogelijke slachtoffer

Als de antwoorden in stap 2 erop wijzen dat de persoon met wie je praat zich in een situatie van kwetsbaarheid en afhankelijkheid bevindt, leg hem/haar dan uit dat er organisaties zijn die hem/haar zouden kunnen helpen met zijn/haar problemen.

Stap 4: Neem contact op met...

Indien je cliënt ermee instemt dat je contact opneemt met de volgende organisaties en hem/haar doorverwijst voor meer hulp,

- vul dit dan in overeenkomstig de lokale situatie; en
- neem in het geval van een levensbedreigende noodsituatie contact op met de noodlijn en vraag direct om hulp.

Bijlage 2

Hand-outs van de Safe Future Methodiek voor gebruik tijdens het trainingsprogramma Safe Future, Safe Return¹⁰

10 De Safe Future Methodiek is in gemeenschappelijk eigendom succesvol ontwikkeld en uitgevoerd in 2013/2014 als onderdeel van het Safe Return-project in Nederland, Bulgarije en Nigeria

Safe Future Methodiek

Overzicht 1: Factoren die meewegen in het beeld over mogelijkheden in het land van herkomst en het land van bestemming

Mogelijkheden	Beginpunt	Mogelijkheden
-		+
-	(Beeld) Mogelijkheden in het land van bestemming	+
	1. Veiligheid in het land van bestemming (persoonlijk en voor familie)	
	2. Bescherming tegen geweld	
	3. Kinderen en opvoeding	
	4. Wonen	
	5. Werk, inkomen en opleiding	
	6. Thuis voelen	
	7. Familie/netwerk	
	8. Gezondheidsvoorzieningen	
	9. Sociale positie	
	10. Sociale norm t.o.v. terugkeer	
-	(Beeld) Mogelijkheden in het land van herkomst	+
	1. Veiligheid in het land van herkomst (persoonlijk en voor familie)	
	2. Bescherming tegen geweld	
	3. Kinderen en opvoeding	
	4. Wonen	
	5. Werk, inkomen en opleiding	
	6. Thuis voelen	
	7. Familie/netwerk	
	8. Gezondheidsvoorzieningen	
	9. Sociale positie	
	10. Sociale norm t.o.v. terugkeer van degenen die zijn achtergebleven in het land van herkomst	
Totaal -		Totaal +

Safe Future Methodiek

Ecogram

Er zijn verschillende hulpmiddelen beschikbaar voor het in kaart brengen van de sociale middelen. Hieronder wordt het ecogram beschreven. Het ecogram wordt regelmatig gebruikt bij een op sterke punten gebaseerde aanpak om de sociale hulpstructuur van de cliënt in kaart te brengen.

Een ecogram is een visueel overzicht van de hulpbronnen van de cliënt. Het verschil tussen een genogram en ecogram is dat een genogram het familienetwerk in kaart brengt en dat een ecogram behalve het familienetwerk ook overige mensen opneemt met wie de cliënt een belangrijke persoonlijke relatie heeft, zoals lotgenoten, vrienden, (eventuele) kamergenoten, bekenden, collega's, geestelijke raadgevers en overige relaties. In een ecogram kunnen ook praktische contacten worden opgenomen, zoals maatschappelijk werkers en overige professionals die van belang zijn voor de cliënt. Met behulp van symbolen kun je laten zien welke hulp een bepaalde relatie biedt: praktische hulp, advies, gezelschap of emotionele hulp.

Een ondersteunend sociaal netwerk heeft gelijktijdig de volgende vier functies. Deze vier functies vormen tezamen het acroniem PAGE.

P = Praktische hulp (materiële functie)

Dit betreft alle vormen van concrete ondersteuning.

Bijvoorbeeld: Tot wie kun je je wenden voor het lenen van geld, of voor een babysitter? En wie zou je kunnen helpen bij het verrichten van bepaalde taken?

A = Advies (informatieve functie)

Mensen kunnen voor zichzelf zorgen als zij bepaalde basiskennis hebben. Wat je precies moet weten, verschilt per samenleving. In Afrikaanse landen heb je bijvoorbeeld andere kennis nodig dan in West-Europese landen. Volwassenen kunnen ook van elkaar leren over welke aanpak succes heeft en welke niet. Je krijgt reacties van anderen, die je gedrag corrigeren, zodat je andere dingen kunt proberen om in de toekomst problemen te voorkomen.

Bijvoorbeeld: Tot wie kun je je wenden voor betrouwbare informatie? Wie zou je om advies vragen voor het invullen van documenten? Wie zou je om advies vragen bij een moeilijke beslissing?

G = Groep waartoe iemand behoort (verbindende functie)

Mensen willen behoren tot een groep, ergens deel van uitmaken, zich verbonden voelen met anderen.

Bijvoorbeeld: Naar wie ga je voor aangenaam gezelschap? Met wie heb je interesses gemeen?

E = Emotionele ondersteuning (affectieve functie)

Mensen kijken naar anderen voor erkenning, waardering, begrip en vertrouwen.

Bijvoorbeeld: Met wie praat je over vertrouwelijke en intieme zaken? Naar wie ga je om stoom af te blazen? Bij wie zoek je troost in een crisissituatie?

Bijlage 3

(Doorverwijzing naar) de sociale kaart inzake vroege identificatie, bescherming en een veilige toekomst en veilige terugkeer van slachtoffers van mensenhandel

In 2018 is in het kader van het Safe! project een sociale kaart opgesteld op basis van een enquête/vragenlijst die in de periode juni-september 2018 is uitgezet onder nationale ngo's in alle EU-landen en overige Europese landen. Daarnaast werd ook een beperkt aantal niet-Europese organisaties aangeschreven.

Deze sociale kaart bouwde verder op een eerder ontwikkelde sociale kaart, die in 2014 als onderdeel van de Safe Future Methodiek was ontwikkeld.

De organisaties die zijn opgenomen in de sociale kaart, zijn gespecialiseerde organisaties die slachtoffers van mensenhandel na hun terugkeer en/of bij de integratie in het land van bestemming ondersteunen.

De sociale kaart geeft aan of een organisatie diensten aanbiedt aan slachtoffers van mensenhandel, ondersteuning kan bieden bij een veilige terugkeer en re-integratie, en/of actief is op het gebied van (vroege) identificatie van slachtoffers van mensenhandel. De sociale kaart biedt informatie over de naam en de contactgegevens van de organisatie en de geboden diensten. Van elke organisatie wordt aangegeven of deze opvang, psychologische of medische hulp, rechtshulp, training van vaardigheden of onderwijs, ondersteuning bij het vinden van werk of een veilig inkomen, financiële steun, hulp voor kinderen of opvoedingsvaardigheden, hereniging met familie en/of overige diensten biedt. Slachtoffers die bereid zijn terug te keren, worden waar mogelijk doorverwezen naar een hulporganisatie in hun thuisland.

Momenteel bevat de sociale kaart 37 Europese landen en vier niet-Europese landen. Bovendien worden ook leden en diensten van mondiale en Europese netwerkorganisaties opgenomen, zodat ook landen worden gedekt die niet op de lijst zijn opgenomen. Besloten werd om met name de aandacht uit te laten gaan naar Europese landen, en daarnaast om te zorgen dat de Europese leden van het La Strada International-platform regelmatig de sociale kaart kunnen bijwerken.

Deze sociale kaart stelt actoren op het gebied van mensenhandelbestrijding, met name ngo's die diensten leveren op dat gebied, in staat directe diensten te leveren aan slachtoffers van mensenhandel, en om elkaar beter te vinden en te identificeren en zo gemakkelijker contact met elkaar te kunnen leggen. De sociale kaart kan ook andere stakeholders helpen slachtoffers van mensenhandel en bevolkingsgroepen met een verhoogd risico door te verwijzen naar de hulp die ze nodig hebben. Aan de sociale kaart kunnen altijd weer nieuwe organisaties worden toegevoegd.

Omdat de gegevens op de sociale kaart regelmatig moeten worden bijgewerkt, is de sociale kaart niet opgenomen in dit eindverslag van Safe!. De kaart is echter wel te vinden op de websites van onze partners (zie bijlage 4). La Strada International is verantwoordelijk voor het bijwerken van de sociale kaart. Voor meer informatie hierover, raadpleeg: www.lastradainternational.org.

Bijlage 4

Safe! Partnerorganisaties

Bulgarije: Animus Association | La Strada Bulgarije

Animus | La Strada International is de Bulgaarse lidorganisatie van La Strada en zet zich sinds 1994 in voor zowel het thema mensenhandel als huiselijk geweld. Animus is actief op drie vlakken: de organisatie biedt van psychologische en sociale hulp, verricht lobby- en preventieactiviteiten, en traint diverse professionals met betrekking tot de identificatie van en het werk met slachtoffers van geweld.

De laatste 25 jaar is Animus Association Foundation (AAF) uitgegroeid tot de grootste en één van de meest betrouwbare organisaties op het gebied van hulpverlening in Bulgarije. Op het moment runt Animus de volgende programma's voor slachtoffers van geweld en kinderen die tot risicogroepen behoren: een 24-uurs landelijke telefonische hulplijn; een 24-uurs crisiscentrum waarin ook opvang mogelijk is; het Traumacentrum voor kinderen en gezinnen; het Centrum voor re-integratie, advies en psychotherapie; een 24-uurs landelijke telefonische hulplijn voor kinderen (116 111); het Gemeentelijk complex van sociale diensten voor kinderen en gezinnen te Sofia, met inbegrip van een afdeling voor moeders en baby's.

@: www.animusassociation.org

T: (+35 9 2) 983 5205 / (+35 9 2) 983 4505

E: animus@animusassociation.org

Bulgarije: Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel (NCCTHB)

REPUBLIC OF BULGARIA
National Commission for Combating
Trafficking in Human Beings

Het Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel is ingesteld op grond van de Bulgaarse Wet inzake de bestrijding van mensenhandel. Het comité bepaalt en beheert de uitvoering van het nationaal beleid en de nationale strategie op het gebied van de bestrijding van mensenhandel. Het comité valt onder de bevoegdheid van de Raad van Ministers van Bulgarije, en organiseert en coördineert de interactie tussen de afzonderlijke instellingen en organisaties die zich bezighouden met de uitvoering van de Bulgaarse Wet op de bestrijding van mensenhandel. Het zet zich in voor preventie van mensenhandel en bescherming, ondersteuning en re-integratie van slachtoffers van mensenhandel.

Het comité ontwikkelt jaarlijks een nationaal programma voor preventie en bestrijding van mensenhandel en bescherming van slachtoffers. Dit programma moet worden goedgekeurd door de Raad van Ministers. Het comité onderzoekt, analyseert en doet verslag van statistische gegevens inzake mensenhandel. Verder zet het voorlichtings-, bewustwordings- en educatieve campagnes op, die gericht zijn op potentiële slachtoffers van mensenhandel. Het comité beheert en houdt toezicht op de activiteiten van lokale commissies inzake de bestrijding van mensenhandel en centra voor bescherming en ondersteuning van slachtoffers van mensenhandel. Ook draagt het bij aan de internationale samenwerking op het gebied van preventie en bestrijding van mensenhandel.

@: <https://antitraffic.government.bg/en>

T: (+359 2) 807 8050

E: office@antitraffic.government.bg

Bulgarije, Hongarije en Nederland: Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) is opgericht in 1951 en is de toonaangevende intergouvernementele organisatie op het gebied van migratie. IOM werkt nauw samen met gouvernementele, intergouvernementele en non-gouvernementele partners.

IOM heeft 172 lidstaten; daarnaast zijn er nog eens acht landen met een waarnemersstatus. Er zijn vestigingen in ruim honderd landen. IOM zet zich in voor bevordering

van menselijke en ordelijke migratie, die alle partijen ten goede komt. Dit doet ze door diensten en advies te bieden aan overheden en migranten.

IOM gaat bij al haar activiteiten uit van het standpunt dat mensenhandel moet worden aangepakt binnen de algehele context van migratiebeheer. De organisatie heeft een breed scala aan activiteiten, die worden uitgevoerd in partnerschap met overheidsinstellingen, ngo's en internationale organisaties. IOM werkt al sinds 1994 aan de bestrijding van mensenhandel. In samenwerking met haar partners biedt IOM uitgebreide pakketten voor directe ondersteuning aan slachtoffers van mensenhandel. Daarbij gaat het onder meer om opvang op een veilige plek, medische en psychosociale hulp, ontwikkeling van vaardigheden en beroepsopleiding, ondersteuning bij re-integratie en de opties van vrijwillige, veilige en waardige terugkeer naar het land van herkomst, integratie in het land van bestemming of, waar nodig, hervestiging in derde landen.

De diensten die IOM aan slachtoffers te bieden heeft, verschillen per land. Voor meer informatie kunt u de internationale website van de IOM bezoeken op www.iom.int of de plaatselijke IOM-vestiging raadplegen (via <https://www.iom.int/countries>).

IOM Nederland kan hulp bieden aan slachtoffers van mensenhandel die vrijwillig willen terugkeren naar het land van herkomst. Deze diensten omvatten advies en voorlichting over vrijwillige terugkeer, het contact opnemen met familie in het land van herkomst en hulp bij het verkrijgen van reisdocumenten en -arrangementen, zoals vliegtickets en hulp op luchthavens. Daarnaast biedt IOM gespecialiseerde ondersteuning aan slachtoffers van mensenhandel na hun terugkeer, toegespitst op de individuele behoeften van de cliënt. Dit omvat (maar is niet beperkt tot) opvang, psychologische en medische hulp en ondersteuning bij re-integratie. Afhankelijk van het land van terugkeer wordt deze ondersteuning direct door IOM geboden of roept IOM de hulp in van partnerorganisaties in het land van herkomst. Bovendien kan IOM in de meeste gevallen ook enige financiële re-integratiebijstand bieden. Raadpleeg de website van IOM Nederland voor meer informatie: www.iom-nederland.nl

@: www.iom.int; www.iom-nederland.nl

T: +31 70 31 81 500

E: iomthehague@iom.int

IOM Bulgarije

Bulgarije werd in 1999 lid van IOM. Op grond van een samenwerkingsovereenkomst tussen Bulgarije en IOM, die in 2000 van kracht werd na ratificatie door het Bulgaars parlement en een presidentieel decreet, geniet de Missie van IOM in Bulgarije dezelfde privileges en immuniteiten als andere gespecialiseerde agentschappen van de VN, in het kader van het Verdrag nopens de voorrechten en immuniteiten van de Verenigde Naties van 1947.

Sinds haar vestiging heeft IOM Bulgarije een belangrijke rol gespeeld bij de vestiging en ontwikkeling van het Bulgaarse stelsel voor bestrijding van mensenhandel. IOM Bulgarije is een belangrijke partner van de Bulgaarse overheid en het Bulgaars Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel. IOM neemt actief deel aan de ontwikkeling van nationale wetgeving ter bestrijding van mensenhandel. Daarnaast heeft de organisatie bijgedragen aan de vestiging en uitvoering van de jaarlijkse nationale actieplannen inzake bestrijding van mensenhandel, en voorlichtingscampagnes opgezet gericht op de preventie van mensenhandel, met inbegrip van educatieve campagnes op scholen en voorlichtingsactiviteiten in kwetsbare gemeenschappen. IOM heeft deelgenomen aan nationale en regionale activiteiten op het gebied van capaciteitsopbouw, en direct steun geboden aan slachtoffers van mensenhandel door middel van vrijwillige terugkeer naar en re-integratie in Bulgarije. Ook ondersteunt IOM het Bulgaars Ministerie van Buitenlandse Zaken bij de ontwikkeling van een Nationaal mechanisme voor consulaire bijstand van Bulgaarse onderdanen in het buitenland, en ondersteunt ze de vestiging van een Nationaal coördinatiemechanisme voor doorverwijzing, zorg en bescherming van gerepatrieerde Bulgaarse ongebeide minderjarigen.

Het team voor mensenhandelbestrijding van IOM Bulgarije biedt professionele ondersteuning aan slachtoffers van mensenhandel. IOM Bulgarije gaat uit van een integrale benadering waarbij zowel de mensenrechten als het welzijn van het slachtoffer worden gerespecteerd. De doelgroepen van de werkzaamheden ter bestrijding van mensenhandel zijn onder meer:

- Bulgaarse burgers die zijn geïdentificeerd als slachtoffer van mensenhandel buiten de grenzen van de Republiek Bulgarije; Bulgaarse burgers die zijn geïdentificeerd als slachtoffer in het land zelf;
- buitenlandse onderdanen die zijn geïdentificeerd als slachtoffer van mensenhandel op het grondgebied van de Republiek Bulgarije.

Diensten zijn onder meer:

- ondersteuning van geïdentificeerde slachtoffers van mensenhandel bij terugkeer naar het land van herkomst;
- ondersteuning van slachtoffers van mensenhandel na hun terugkeer met als doel duurzame re-integratie te bereiken;
- advies en voorlichting;
- juridisch advies;
- psychologische ondersteuning;
- evaluatie van behoeften en risicobeoordeling van de cliënt;
- veilig en zeker vervoer;
- medische zorg;
- humanitaire hulppakketten;
- sociale ondersteuning;
- arbeidsadvisering;
- beroepsonderwijs en plaatsing op school;
- monitoring en follow-up van slachtoffers;
- getuigenbeschermingsdiensten: waarborging van een veilige omgeving en bescherming van getuigen inzake mensenhandelzaken;
- overige advisering en diensten overeenkomstig de specifieke behoeften van de slachtoffers.

IOM beschikt tevens over een telefonische hulplijn inzake mensenhandel (+359 (2) 93 94 777), waar (potentiële) slachtoffers van mensenhandel en overige kwetsbare personen zich kunnen melden voor voorlichting, advies en ondersteuning.

U kunt contact opnemen met het team voor mensenhandelbestrijding per telefoon of per e-mail op:

@: <https://www.iom.int/countries/bulgaria>

T: +359 (2) 93 94-713

E: iomsofia@iom.int

IOM Hongarije

IOM Hongarije kan hulp bieden aan Hongaarse slachtoffers van mensenhandel die vanuit het buitenland vrijwillig willen terugkeren naar Hongarije. De diensten betreffen onder meer bijstand op de luchthaven, opvang, psychologische en medische hulp en ondersteuning bij de re-integratie. IOM verwijst ook terugkerende slachtoffers van mensenhandel door naar partnerorganisaties en gespecialiseerde dienstverleners in Hongarije.

IOM Hongarije kan slachtoffers van mensenhandel die vrijwillig willen terugkeren naar hun land van herkomst, helpen door ondersteuning te bieden voorafgaand aan het vertrek, reisdocumenten te regelen, te onderzoeken of slachtoffers medisch fit voor de reis zijn, (indien nodig) begeleiding te bieden, reistickets en reisverzekering te kopen, en hulp bij vertrek, doortocht en aankomst te bieden. Voorafgaand aan de terugkeer ver-richt IOM een screening en risicobeoordeling om een veilige terugkeer te waarborgen, de behoeften van het slachtoffer na terugkomst te beoordelen en het slachtoffer door te verwijzen naar een passende organisatie/dienstverlener in het land van herkomst in samenwerking met het lokale IOM-kantoor. Indien mogelijk, biedt IOM terugkerende slachtoffers ook financiële hulp bij re-integratie.

@: <http://www.iom.hu/>

T: +361 472 2500

E: iombudapest@iom.int

Hongarije: Landelijk politiekorps

De Hongaarse politie is een landelijke wetshandhavingsinstan-tie die onderdeel is van de Hongaarse overheid en onder de verantwoordelijkheid van de Hongaarse Minister van Binnen-landse Zaken valt. De politie is verdeeld in een centraal orgaan (hoofdkantoor van de nationale politie), vestigingen in de graafschappen (en hun hoofdsteden) (20), bureaus in kleinere steden (154) en bureaus van de grenspolitie (26). Behalve het algemeen politiekorps beschikt de Hongaarse overheid ook over een aantal gespecia-liseerde politie-eenheden, zoals de Nationale beschermingsdienst en het Centrum ter bestrijding van mensenhandel.

Wat betreft de preventie en bestrijding van mensenhandel doet de Hongaarse politie onder meer het volgende: onderzoeksmaatregelen; preventieve acties ten behoeve van vroege identificatie, training van gespecialiseerde wetshandhavingsmedewerkers en overige stakeholders zoals maatschappelijk werkers, verpleegkundigen, docenten en medewerkers op het gebied van slachtofferhulp, en deelname aan campagnes en (inter) nationale projecten.

Bij de uitvoering van haar taken werkt de politie voortdurend samen met landelijke en gemeentelijke autoriteiten, maatschappelijke en economische actoren, het maatschappelijk middenveld en kerken.

Tel: +36-1/443-5500

@ <http://www.police.hu/en>

Noord-Macedonië: Open Gate | La Strada

Noord Macedonia

Open Gate | La Strada Noord Macedonia is een in Skopje gevestigde grass-roots organisatie ter bestrijding van mensenhandel.

Open Gate is in 2000 opgericht en heeft als eerste organisatie in Noord-Macedonië het vraagstuk van mensenhandel op de politieke agenda gezet. Open Gate is vanaf haar oprichting één van de voorlopers op het gebied van de bestrijding van mensenhandel in Noord-Macedonië. Open Gate hanteert een holistische benadering van het probleem: d.w.z. ze richt zich op alle verschijningsvormen van mensenhandel, met specifieke aandacht voor vrouwen en kinderen. De activiteiten zijn gericht op belangenbehartiging en lobby, preventie, onderwijs, vergroting van het publieke bewustzijn, directe slachtofferhulp en re-integratie, onderzoek en netwerken. Open Gate beheert de eerste en enige telefonische hulplijn in Noord-Macedonië die is gespecialiseerd in het thema mensenhandel en biedt daarnaast opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel. Door middel van deze belangrijke diensten heeft Open Gate advies en ondersteuning geboden aan ruim 3.000 bellers, evenals directe ondersteuning en re-integratie aan ruim 200 slachtoffers van mensenhandel. Open Gate is een maatschappelijke organisatie die zich inzet voor de mensenrechten en vertegenwoordigt de behoeften van personen die een verhoogd risico lopen en slachtoffers van misbruik en mensenhandel. Open Gate is lid van La Strada International, het Europees netwerk ter bestrijding van mensenhandel, en als zodanig is de organisatie actief op lokaal, nationaal en Europees niveau.

Open Gate biedt bescherming, capaciteitsversterking en sociale integratie van slachtoffers van mensenhandel en overige kwetsbare groepen in de samenleving.

@: www.lastrada.org.mk

T: (+389) 22700107

E : lastrada@lastrada.org.mk

Nederland: CoMensha

(Nederlandse Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel)

Het Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha) is bemiddelaar bij en adviseert over de eerste zorg, plaatsing en ondersteuning van (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel. De registratie voor de Categorale Opvang voor Slachtoffers van Mensenhandel (COSM) wordt verricht via CoMensha. De landelijke hulplijn van CoMensha is bedoeld voor (vermoedelijke) slachtoffers, burgers en professionals, en ieder ander die vragen heeft over mensenhandelpraktijken. De helpdesk geeft met name advies aan professionele partners, zoals maatschappelijk werkers, opvangcentra, wetshandhavingsinstanties, de overheid, advocaten en opvangcentra voor asielzoekers, over het bieden van hulp aan slachtoffers. Ook geeft de helpdesk antwoorden op juridische vragen over de bedenktijd, de verslaglegging van strafbare feiten op het vlak van mensenhandel en verblijfsvergunningen.

CoMensha registreert actief de details van alle slachtoffers van mensenhandel in Nederland. De gegevens die worden verzameld, betreffen de specifieke vorm van uitbuiting, het land van herkomst, de leeftijd en de persoon die aangifte doet. Deze informatie wordt geanonimiseerd en gebruikt door organisaties zoals het Ministerie van Justitie en Veiligheid en de Nationaal Rapporteur Mensenhandel om de mensenhandelpraktijken in Nederland in kaart te brengen. CoMensha doet aanbevelingen voor strategieën inzake mensenhandel en wijst op obstakels en problemen ten aanzien van beleid daaromtrent. CoMensha zet zich in voor de bestrijding van mensenhandel in nauwe samenwerking met wetshandhavingsinstanties, maatschappelijk werkers, opvangcentra, regionale en nationale autoriteiten en internationale partners, en daarnaast ook via het La Strada International Netwerk en het EU-platform voor het maatschappelijk middenveld.

CoMensha is de Nederlandse lidorganisatie van La Strada International (LSI), het Europees netwerk ter bestrijding van mensenhandel. Het overkoepelend doel van LSI is het voorkomen van mensenhandel in Europa, met name mensenhandel in vrouwen, en het beschermen van de rechten van slachtoffers van mensenhandel. La Strada heeft acht lidorganisaties in Wit-Rusland, Bulgarije, Tsjechoë, Noord-Macedonië, Moldavië, Nederland, Polen en Oekraïne. Het internationale secretariaat is gevestigd in Amsterdam.

@: www.CoMensha.nl

T: (+31) (0) 33 448 1186, on weekdays from 09.00 - 17.00

E: info@CoMensha.nl

Nederland: FairWork

De missie van FairWork is om een eind te maken aan mensenhandel in Nederland. De organisatie werkt hieraan vanuit het gezichtspunt van (vermoedelijke) slachtoffers. FairWork richt zich met name op arbeidsuitbuiting als vorm van mensenhandel. Onze prioriteit gaat uit naar de belangen en mensenrechten van slachtoffers.

FairWork is opgericht in 1999 (in die tijd heette de organisatie nog BLinN) door het Nederlandse Humanitas en Oxfam Novib. Humanitas is één van de belangrijkste organisaties in Nederland voor sociale dienstverlening en gemeenschapsopbouw. Humanitas is een non-profitorganisatie gericht op de ondersteuning van mensen die om diverse redenen tijdelijk niet op eigen benen kunnen staan. Oxfam Novib is een wereldwijde organisatie voor ontwikkelingshulp die mensen probeert te mobiliseren tegen armoede. Beide organisaties beoogden slachtoffers van mensenhandel te ondersteunen via het project BLinN. In 2011 ging BLinN verder als onafhankelijke stichting, onder de naam FairWork.

Vanaf de vestiging in 1999 nam BLinN/FairWork een unieke positie in doordat de organisatie kijkt naar de behoeften van slachtoffers en activiteiten onderneemt voor cliënten met betrekking tot verbetering van hun toekomstperspectief (ondersteuning met educatieve mogelijkheden, werkstages, beroepsopleidingen, (juridische) maatjesprojecten, psychosociale hulpgroepen). Tot 2005 ging de aandacht voornamelijk uit naar ondersteuning van slachtoffers van seksuele uitbuiting. In 2005 werd mensenhandel voor andere doeleinden dan de seksindustrie opgenomen in het Nederlands Wetboek van Strafrecht. Gedurende de jaren daarna begon FairWork zich vooral te richten op (vroeg) identificatie en ondersteuning van slachtoffers van arbeidsuitbuiting. Op dit moment is dat de voornaamste prioriteit van de organisatie.

Belangrijke activiteiten van FairWork zijn:

- directe ondersteuning voor (mogelijke) slachtoffers;
- verspreiding van informatie over arbeid en slachtofferrechten via workshops en online veldwerkactiviteiten, dit alles in nauwe samenwerking met migrantenorganisaties;
- training en opleiding van professionals, zodat deze gevallen van mensenhandel kunnen signaleren en hiertegen kunnen optreden;
- onderzoek;
- lobby en belangenbehartiging;
- voorlichting over arbeidsuitbuiting.

Om haar doelstellingen te bereiken werkt FairWork samen met andere organisaties, waaronder maatschappelijke organisaties, lokale autoriteiten, overheidsinstellingen en particuliere instellingen.

@: <https://www.fairwork.nu>

T: +31 20 760 08 09

E: info@fairwork.nu

Nederland: Humanitas | Expertisecentrum Seksualiteit Sekswork en Mensenhandel (ESSM)

Humanitas ESSM offers specialized support to sex workers, victims of human trafHumanitas ESSM biedt gespecialiseerde hulp voor sekswerkers, slachtoffers van mensenhandel, transgenders, LHBT's en jongeren, evenals aan personen die vragen hebben met betrekking tot seksuele en gender diversiteit. Humanitas ESSM biedt de volgende diensten:

- een gespecialiseerd (categoraal) crisiscentrum (Lucia) en woonvoorzieningen (Tosca, Xarah) voor slachtoffers van mensenhandel waar 24/7 veilig onderdak, psychosociale, juridische en praktische ondersteuning, begeleiding, voorlichting en advies worden geboden aan vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel en hun kinderen;
- Prostitutie Maatschappelijk Werk (PMW), met inbegrip van veldwerk en ondersteuning voor sekswerkers die uit de seksindustrie willen stappen;
- maatjesproject;
- informatie- en dienstencentrum voor en door sekswerkers Door2Door;
- TransSupport, ter ondersteuning van transgenders;
- Transgenderkoor 010;
- LHBI+Support;
- de Hang-Out 010 voor LHBTI+-jongeren;
- Roze Salons voor LHBTI+-ouderen;
- voorlichtingen en trainingen met betrekking tot bovenstaande thema's.

@: <http://expertisecentrum.humanitas-rotterdam.nl/>

T: (+31) (0) 10 23 65 212

E: pmw@stichtinghumanitas.nl

**Nederland: HVO-Querido | ACM
Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel**

HVO-Querido biedt sinds halverwege de jaren negentig opvang en hulp aan slachtoffers van mensenhandel. In 2007 werd met steun van de gemeente Amsterdam het Amsterdams Coördinatiepunt

Mensenhandel (ACM) gevestigd. Het ACM regelt de opvang en registratie van en hulp aan slachtoffers van mensenhandel in de hoofdstad. Sinds 2010 is het ACM ook verantwoordelijk voor één van de drie gespecialiseerde crisisopvangcentra in Nederland voor slachtoffers van mensenhandel uit derde landen (COSM). Deze crisisopvang wordt gefinancierd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De andere twee COSM-crisislocaties bevinden zich in Rotterdam (Humanitas ESSM) en Assen (Jade Zorggroep).

HVO-Querido | ACM is een netwerkorganisatie die haar missie vormgeeft op basis van een krachtgerichte methodiek, waarbij de onafhankelijkheid en zelfredzaamheid van cliënten centraal staat. De veiligheid van slachtoffers en de kwaliteit van de zorg worden gewaarborgd door een team van hooggespecialiseerde zorgverleners met jarenlange ervaring in de opvang en ondersteuning van slachtoffers van mensenhandel. Hedentendage beschikt HVO-Querido | ACM over het grootste opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel in Nederland.

HVO-Querido | ACM biedt veilige opvang en een op maat gemaakt individueel begeleidingsprogramma, met inbegrip van 24/7 bereikbaarheid, psychosociale, juridische en praktische ondersteuning, oriëntatie op de arbeidsmarkt en opleiding, voorlichting en advies aan mannelijke en vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel en hun kinderen. Kinderen worden begeleid door gespecialiseerde maatschappelijk werkers en krijgen, indien nodig, psychotherapie. HVO-Querido | ACM levert haar diensten met behulp van een breed scala aan ketenpartners, zoals gespecialiseerde organisaties voor traumadeskundigen, gespecialiseerde advocaten en sociale ondernemingen die onderwijs en arbeidsmogelijkheden bieden voor cliënten. Behalve opvang biedt HVO-Querido | ACM ook ambulante hulp aan slachtoffers van mensenhandel.

Daarnaast treedt HVO-Querido | ACM op als nationaal en internationaal expertisecentrum met trainings- en opleidingsactiviteiten voor allerlei stakeholders.

@: www.hvoquerido.nl/acm.html

T: (+31) (0) 20 626 3800

T (in case of emergency): (+31) 6 10 59 94 58

E: acm@hvoquerido.nl

Nederland | La Strada International

De La Strada International Association (La Strada International/LSI) is opgericht in oktober 2004 met als doel de samenwerking in het kader van het La Strada Project, dat in 1995 was gestart, te formaliseren. LSI is een vooraanstaand, waardegedreven netwerk waarin Europese ngo's worden verenigd. Het netwerk functioneert onafhankelijk en op basis van een bottom-upbenadering. Het overkoepelend doel van LSI is het voorkomen van mensenhandel in Europa en het beschermen van de rechten van slachtoffers van mensenhandel. De filosofie waarop LSI haar diensten baseert, gaat uit van een mensenrechtenbenadering, waarbij gelijke rechten voor alle mensen voorop staan.

Op dit moment heeft LSI een netwerk van acht leden en een platform dat 29 organisaties uit 24 Europese landen omvat, waaronder 15 EU-lidstaten en negen niet-EU-landen. De algemene activiteiten die door de leden worden ondernomen, zijn onder meer programma's voor directe en indirecte sociale steun- en zelfredzaamheid voor slachtoffers van mensenhandel en risicogroepen. Daarbij gaat het (onder andere) om (psycho)sociale, medische en juridische ondersteuning, hulp bij beroepsopleidingen, opvang, hulp bij re-integratie op langere termijn en het zoeken naar werk, advisering en doorverwijzing via nationale hulplijnen, lezingen en trainingen over preventie voor groepen professionals, voorlichting, lobby, belangenbehartiging en mediacampagnes.

Het secretariaat van LSI, dat is gevestigd in Amsterdam, richt zich met name op publieke zaken (lobby, belangenbehartiging en public relations) op Europees niveau en monitoring van Europees beleid en Europese maatregelen inzake bestrijding van mensenhandel. Het LSI-secretariaat biedt adviezen en voorlichting over mensenhandel op basis van gegevensverzameling, onderzoek en coördinatie van internationale projecten. Het LSI-secretariaat is verder verantwoordelijk voor strategische planning van de acties en capaciteitsopbouw van Europese ngo's.

@: www.lastradainternational.org

T: + 31 20 688 1414

E: info@lastradainternational.org

Nederland | National Police

De Nederlandse Politie bestaat uit tien regionale eenheden, de Landelijke Eenheid en het Politiedienstencentrum. De politie heeft tot doel voortdurend waakzaam te zijn en de waarde van de rechtstaat te ondersteunen. De politie vervult deze missie door bescherming te bieden, de openbare orde te bewaken en hulp te verlenen bij nood, gevraagd of ongevraagd, afhankelijk van de situatie.

De politie beschouwt mensenhandel als een ernstig misdrijf en een schending van de mensenrechten, waarbij mensen worden uitgebuit of tegen hun wil worden gedwongen tot (criminele) activiteiten en de daders profiteren van deze uitbuiting. Om die reden beschouwt de Nederlandse politie de bestrijding van mensenhandel als een hoge prioriteit. Binnen de Nederlandse politie zijn er tien afdelingen die gespecialiseerd zijn in vreemdelingenbeleid, identificatie en mensenhandel/mensensmokkel. Binnen deze teams verrichten gekwalificeerde inspecteurs onderzoek naar mensenhandel en -smokkel. Tijdens dit proces wordt waardevolle expertise ontwikkeld.

Voor deze gespecialiseerde teams is het herkennen van en nauwgezet omgaan met signalen van mensenhandel van het allergrootste belang, evenals de nauwkeurige behandeling en bescherming van (potentiële) slachtoffers. Daarnaast neemt de Nederlandse politie door middel van gezamenlijke onderzoeksteams regelmatig deel aan internationale politiesamenwerking met als doel op internationale schaal mensenhandel effectief en efficiënt te bestrijden.

@: www.politie.nl

T: binnen Nederland: 0900 8844; vanuit het buitenland: +31 34 357 88 44

Colofon

Publicatie

Safe! Stemmen uit het veld. Trainingshandboek Vroege Identificatie en Veilige Toekomst, Veilige Terugkeer van Slachtoffers van Mensenhandel. AMIF-project 2017-2018

Uit het Engels vertaald. Oorspronkelijke titel: *Voices from the field Safe! Training Manual on Early Identification and Safe Future, Safe Return for Victims of Trafficking in Human Beings. AMIF project 2017-2018*

HVO-Querido, Amsterdam, the Netherlands, december 2018

Auteur

Drs. Trijntje Kootstra

www.trijntjekootstra.nl

Nederlandse vertaling: dr. Jan Machiel Butter

Met veel dank voor hun bijdrage gedurende het Safe!-project:

- Animus Association: Nadia Kozhouharova, Maria Tchomarova, Antoaneta Vassileva
- CoMensha: Brian Varma, Eefje de Volder
- FairWork: Karin Burgerhout, Sandra Claassen, Romaike Zuidema
- Humanitas Rotterdam: Marieke Dijkers, Gerrian Nijhof, Barbara Staal
- HVO-Querido: Petra Bakker, Mill Bijnen, Sabrina Knijf, Julia Tchikhatcheva
- IOM Hongarije: Eszter Boda, Csilla Janka, Balazs Lehel
- IOM Bulgarije: Tsvetelina Naydenova, Radoslav Stamenkov, Vera Zaharieva
- IOM Nederland: Laura Carpier, Ilse Waindrich
- La Strada International: Suzanne Hoff
- Nationaal comité voor de bestrijding van mensenhandel Bulgarije: Kamelia Dimitrova, Desislava Todorova Ivanova, Antoaneta Radeva, Stefan Ralchev
- Landelijk politiekorps Hongarije: Ildiko Barabas, Agnes Nemeth
- Korps landelijke politiediensten Nederland: Jan Koen
- Open Gate | La Strada Noord-Macedonia: Gjurgjica Gavriloovski, Jasmina Dimishkovska Rajkovska, Marija Todorovska

Ontwerp Safe!-logo

Ontwerppartners

Communicatie en branding,

www.ontwerppartners.nl

Grafisch ontwerp en drukwerk

Reclamebureau 390, www.bureau390.nl

IVA Groep BV, Rotterdam,

www.ivagroep.nl

Donors

Safe! is medegefinancierd door het Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie (AMIF) en door het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Het Safe! project is medegefinancierd door het Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie (AMIF) van de Europese Unie, het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie
en Veiligheid